

Proef ingediend met het oog op het behalen
van de graad van Master in de Klinische Psychologie

ERVARINGEN VAN OUDERS BIJ DE SEKSUELE OPVOEDING

**Sluiten de tips van Sensoa aan bij de barrières die
ouders ondervinden?**

CÉLINE LEENEN
2019-2020

WETENSCHAPSWINKEL

In samenwerking met Sensoa

Promotor: Prof. Dr. Imke Baetens
Psychologie en Educatiewetenschappen

Proef ingediend met het oog op het behalen
van de graad van Master in de Klinische Psychologie

ERVARINGEN VAN OUDERS BIJ DE SEKSUELE OPVOEDING

**Sluiten de tips van Sensoa aan bij de barrières die
ouders ondervinden?**

CÉLINE LEENEN
2019-2020

Aantal woorden: 14958

Promotor: Prof. Dr. I. Baetens
Begeleider: Wannes Magits
Psychologie & Educatiewetenschappen

Student : Leenen Céline
Rolnummer : 0520615
Opleiding : Master in de Klinische Psychologie
Academiejaar : 2019-2020

Masterproef

Titel : Ervaringen van ouders bij de seksuele opvoeding. Sluiten de tips van Sensoa aan bij de barrières die ouders ondervinden?

Promotor : Prof. Dr. I. Baetens

De masterproef waarvoor de student een examencijfer van 14/20 of meer behaalt, en waaromtrent geen 'non disclosure agreement' (NDA of geheimhoudingsovereenkomst) werd opgesteld, kan kosteloos worden opgenomen in de vubis-catalogus van de centrale universiteitsbibliotheek mits expliciete toestemming van de student.

De student kiest in het kader van de mogelijkheid tot kosteloze terbeschikkingstelling van zijn/haar masterproef volgende optie:

- OPEN ACCESS: wereldwijde toegang tot de full tekst van de masterproef
- ENKEL VANOP DE CAMPUS: enkel toegang tot de full tekst van de masterproef vanop het VUB-netwerk
- EMBARGO WAARNA OPEN ACCESS VOLGT: pas wereldwijde toegang tot de full tekst van de masterproef na een opgegeven datum, met name ...
- EMBARGO WAARNA ENKEL TOEGANG VANOP DE CAMPUS VOLGT: enkel vanop de campus toegang tot de full tekst van de masterproef na een opgegeven datum, met name ...
- FULL TEKST NOOIT TOEGANKELIJK: geen toegang tot de full tekst van de masterproef
- GEEN TOESTEMMING voor terbeschikkingstelling

De promotor bevestigt de kennisname van het voornemen van de student tot terbeschikkingstelling van de masterproef in de vubis-catalogus van de centrale universiteitsbibliotheek.

Datum:

Handtekening promotor:

Dit document wordt opgenomen in de masterproef. De student die het formulier niet voegt aan de masterproef en/of geen keuze heeft aangeduid en/of het formulier niet ondertekend heeft en/of geen kennisgeving aan de promotor heeft gedaan, wordt geacht geen toestemming tot openbaarmaking te verlenen; in dat geval zal de masterproef enkel worden gearhiveerd, maar is deze niet publiek toegankelijk.

Opgesteld te Antwerpen op 24/05/2020

Handtekening student

Disclaimer masterproef – COVID-19 academiejaar 2019-2020

Nederlands

Deze masterproef is (ten dele) tot stand gekomen in de periode dat het hoger onderwijs onderhevig was aan een lockdown en beschermende maatregelen ter voorkoming van de verspreiding van het COVID-19 virus. Het proces van opmaak, de verzameling van gegevens, de onderzoeksmethode en/of andere wetenschappelijke werkzaamheden die ermee gepaard gaan, zijn niet altijd op gebruikelijke wijze kunnen verlopen. De lezer dient met deze context rekening te houden bij het lezen van deze masterproef, en eventueel ook indien sommige conclusies zouden worden overgenomen.

SAMENVATTING MASTERPROEF

Naam en voornaam: Leenen Céline

Rolnr.: 0520615

KLIN

Titel van de Masterproef: Ervaringen van ouders bij de seksuele opvoeding. Sluiten de tips van Sensoa aan bij de barrières die ouders ondervinden?

Promotor: Prof. Dr. I. Baetens

Samenvatting: 296 woorden

Van ouders wordt verwacht dat ze in hun seksuele opvoeding veel meer doen dan louter informeren. Ook onderwerpen zoals grensoverschrijdend gedrag, het plezier van seks, porno en sexting moeten aan bod komen. Deze verwachtingen kunnen de ouder-kind communicatie erg op de proef stellen. Sensoa probeert door middel van concrete tips ondersteuning te bieden aan ouders om die communicatie te verbeteren. Om na te gaan of deze tips afgestemd zijn op de reële ervaring van ouders werd door de onderzoeker samen met Sensoa een lijst van 10 representatieve tips opgesteld. Aan de hand van semigestructureerde interviews werden de volgende twee deelvragen bestudeerd: 'Wat zijn de ervaringen van ouders met kinderen van 11 tot 15 jaar omtrent seksuele opvoeding?' en 'Wat zou volgens ouders de meerwaarde kunnen zijn van de 10 tips omtrent seksuele opvoeding?'. Er werd gekozen voor een exploratief kwalitatief onderzoek. De interviews werden geanalyseerd door middel van thematische analyse, waarbij drie betekenisvolle thema's naar voren kwamen: 'het gedrag van ouders', 'de ervaring van ouders' en 'de tips'. Voor het gedrag van ouders was de belangrijkste bevinding dat ouders gesprekken over de risico's van seks zelf initiëren maar gesprekken over onderwerpen zoals porno niet. Vervolgens ervaren ouders de ongemakkelijkheid van hun kinderen als een van de belangrijkste barrières voor het initiëren van gesprekken. Angst voor ongemak weerhoudt ouders ervan om de positieve kant van seks te belichten. Wat de tips betreft, werd een aanzienlijk deel ervan reeds toegepast. Deze kunnen vervangen worden door tips over sexting en ongemakkelijkheid bij jongeren, die meer aansluiten bij de barrières die ouders ervaren. Ouders die reeds vroeg begonnen met seksuele opvoeding ervaren minder ongemak bij hun kind in de communicatie over seks. Sensoa kan het belichten van de positieve kant van seks bevorderen door vroege ouder-kind communicatie aan te moedigen.

Dankwoord

Voor dit dankwoord wens ik mij te richten tot enkele personen die een cruciaal aandeel hebben gehad aan de realisatie van deze masterproef. Het afgelopen jaar heb ik onderzoek kunnen doen naar de ervaring van ouders bij het geven van seksuele opvoeding. Het schrijven van deze masterproef heeft mij nieuwe theoretische kennis en wetenschappelijke vaardigheden opgeleverd. Ik heb dit proces als zeer inspirerend ervaren. Deze masterproef had ik niet kunnen schrijven zonder de hulp van mijn promotor Prof. Dr. Imke Baetens en begeleider Wannes Magits, beleidsmedewerker jongeren bij Sensoa. Dankzij hun kritisch oog en wetenschappelijke begeleiding kon ik de masterproef steeds bijschaven en perfectioneren. Ook de medewerkers van de Wetenschapswinkel ben ik zeer dankbaar voor hun organisatorische ondersteuning.

Vervolgens wil ik de ouders bedanken, die deelnamen aan mijn onderzoek. De boeiende gesprekken en hun open houding zorgden voor een aangename ervaring.

Mijn vriendin Manon en vriend Wouter zou ik willen bedanken voor hun tijd en tips bij het gedetailleerd nalezen van mijn masterproef, maar ook voor hun bemoedigende woorden en morele steun.

Inhoudstafel

1. INLEIDING	1
1.1. BELANG VAN SEKSUELE OPVOEDING	2
1.1.1. EFFECTEN VAN FORMELE SEKSUELE OPVOEDING	2
1.1.2. EFFECTEN SEKSUELE OPVOEDING THUIS	4
1.2. DE ERVARINGEN VAN OUDERS BIJ DE SEKSUELE COMMUNICATIE: BARRIÈRES	5
1.2.1. ZELFVERTROUWEN	5
1.2.2. ANGST DAT VOORLICHTING AANZET TOT VROEGTIJDIGE SEKS	6
1.2.3. ONGEMAKKELIJK GEVOEL	6
1.2.4. LEEFTIJDSSPECIFIEKE BARRIÈRES	7
1.2.5. GESLACHTSSPECIFIEKE BARRIÈRES	8
1.2.6. ANDERE BARRIÈRES	9
1.3. SEXTING EN PORNO	9
1.3.1. RISICO'S VERBONDEN AAN SEXTING EN PORNO	9
1.3.2. ATTITUDE VAN OUDERS OVER SEXTING EN PORNO	10
1.4. PROBLEEMSTELLING	12
2. METHODE	14
2.1. ONDERZOEKSDESIGN	14
2.2. DEELNEMERS	14
2.3. DATAVERZAMELING	15
2.4. MATERIAAL	15
2.5. PROCEDURE	16
2.6. DATA-ANALYSE	16
3. RESULTATEN	19
3.1. GEDRAG OUDERS	19
3.1.1. OPEN SFEER	20
3.1.2. OUDERS INITIËREN GESPREKKEN OVER SEXTING	20
3.1.3. OUDERS INITIËREN GESPREKKEN OVER GRENZEN RESPECTEREN	21
3.1.4. OUDERS INITIËREN GESPREKKEN OVER VOORBEHOEDSMIDDELEN	22

3.1.5.	ouders initiëren gesprekken over het plezier van seks	22
3.1.6.	afwachtende houding over porno	23
3.2.	ervaring ouders	24
3.2.1.	criteria eerste gesprek	24
3.2.2.	criterium: hoe vroeger hoe beter	24
3.2.3.	criterium: seksuele interesse van het kind	25
3.2.4.	eerlijkheid over eigen seksualiteit	25
3.2.5.	ongemakkelijkheid voor het kind	26
3.2.6.	waarschuwen voor gevaar	26
3.3.	tips	27
3.3.1.	tips die weerstand ondervonden van ouders	27
3.3.2.	tips waarmee ouders akkoord gingen, maar (nog) niet toepassen	28
3.3.3.	bevestiging in wat ouders zelf al toepassen	29
3.3.4.	aanbevelingen van ouders zelf	30
3.3.5.	meerwaarde van tips volgens de ouders	30
4.	<u>DISCUSSIE</u>	<u>32</u>
4.1.	thema's	32
4.1.1.	thema 1: 'het gedrag van ouders'	32
4.1.2.	thema 2: 'de ervaring van ouders'	33
4.1.3.	thema 3: 'de tips'	34
4.2.	bepkingen en toekomstig onderzoek	36
4.3.	beleidsimplicaties sensoa	38
5.	<u>CONCLUSIE</u>	<u>41</u>
6.	<u>BRONNEN</u>	<u>42</u>
7.	<u>BIJLAGEN</u>	<u>48</u>

1. Inleiding

Seksuele opvoeding gaat over meer dan het verhaal van de bloemetjes en de bijtjes. Van ouders wordt ook verwacht dat ze hun kinderen leren omgaan met grensoverschrijdend gedrag en dat ze hen evengoed informeren over het plezier van seks. Door de alomtegenwoordigheid van het internet zijn ook het omgaan met sexting en porno belangrijker geworden in de seksuele opvoeding. Door de diversiteit van onderwerpen en de soms gevoelige materie kan de ouder-kind communicatie danig op de proef gesteld worden. Scholen proberen seksuele opvoeding ook breder op te vatten dan enkel het biologische aspect. Zo is "omgaan met relationele en seksuele gezondheid en integriteit" in België opgenomen in de eindtermen voor de eerste graad van het secundair onderwijs (Vlaamse overheid, n.d.). Niettemin blijft nog steeds een belangrijke rol weggelegd voor seksuele opvoeding door de ouders.

Als expertisecentrum voor seksuele gezondheid beschouwt Sensoa het als deel van haar taak ouders te ondersteunen bij de seksuele opvoeding. Dit doen zij door middel van het verstrekken van informatie en tips waar ouders vrijblijvend gebruik van kunnen maken. Daarbij proberen zij rekening te houden met de vragen die ouders bezighouden en de meest voorkomende problemen. Deze masterproef heeft als doel om, door middel van een exploratief kwalitatief onderzoek op ouders, te onderzoeken in welke mate het huidige aanbod van tips van Sensoa tegemoetkomt aan de noden van ouders. Er werd gekozen voor een exploratief onderzoek op een kleine steekproef, in de eerste plaats om hypothesen te genereren over mogelijke barrières die gemist worden door het huidige aanbod van tips. Daarvoor werd een kleine groep ouders verzameld voor semigestructureerde interviews, startend vanuit de omgeving van de onderzoeker. Alvorens de methodologie en de resultaten van het onderzoek te bespreken, wordt er eerst een overzicht gegeven van de wetenschappelijke literatuur rond het belang van seksuele opvoeding, de ervaringen van ouders bij de seksuele opvoeding en een aantal specifieke barrières die ouders hierbij ervaren.

Over het belang van deze ouderlijke rol bestaat er een uitgebreide wetenschappelijke literatuur. In wat volgt wordt een overzicht gegeven van de huidige wetenschappelijke kennis over het belang van seksuele opvoeding voor kinderen en de moeilijkheden die ouders ervaren bij het communiceren over seks met hun kinderen. Daarnaast wordt ook kort ingegaan op de wetenschappelijke kennis over het belang van sexting en porno in de seksuele opvoeding.

1.1. Belang van seksuele opvoeding

Seksuele opvoeding is een ruim begrip. Volgens de Verenigde Naties omvat seksuele opvoeding ("sexuality education") het "*bevorderen van de vaardigheden van kinderen en jongeren om bewuste gezonde en respectvolle keuzes te maken omtrent relaties, seksualiteit en fysieke gezondheid*" (United Nations Population Fund (UNFPA), 2016). Seksuele opvoeding is een basisrecht dat valt onder het recht op toegang op gezondheidsinformatie (UNFPA, 2016). Sensoa (dat het VN-document mee ondertekende) onderschrijft deze ruime opvatting van seksuele vorming (SENSOA, "Waarom Seksuele vorming?"). De literatuur over de effecten van seksuele opvoeding is echter grotendeels gefocust op formele seksuele opvoeding (bijvoorbeeld op school) en op het nut van seksuele opvoeding voor het verminderen van seksueel risicogedrag. Voorbeelden van risicogedrag zijn vroegtijdig seksueel contact, gebrek aan gebruik van anticonceptie en het niet toepassen van preventiemaatregelen tegen soa's. Vanwege vernoemde opdeling tussen formele en ouderlijke seksuele opvoeding in de wetenschappelijke literatuur worden eerst de effecten van formele seksuele opvoeding besproken en daarna de effecten van seksuele opvoeding door de ouders.

1.1.1. Effecten van formele seksuele opvoeding

Formele seksuele opvoeding op school heeft een positief effect op seksueel risicogedrag. Seksuele opvoeding op school leidt tot een verlaat eerste seksueel contact en meer gebruik van anticonceptie. Er is ook evidentie voor het succes van specifieke interventies die het gebruik van preventiemaatregelen tegen soa's proberen te verbeteren bij jongeren. Interventies waarbij scholen en ouders samenwerken kunnen het gebruik van condooms verhogen en daardoor het aantal besmettingen met soa's bij jongeren verminderen.

Leeftijd van het eerste seksueel contact

Jongeren die makkelijker communiceren over seks zijn minder seksueel actief en beginnen later aan seks. Dit werd bevestigd bij Latino adolescenten (Guzmán et al., 2003). Maar ook grootschaliger onderzoek op basis van de Amerikaanse National Survey of Family Growth (2006-2008) vindt een significant verband tussen formele seksuele opvoeding voor de leeftijd van 18 jaar en seksueel gedrag op latere leeftijd (Lindberg & Maddow-Zimet, 2012). Met name is het krijgen van

seksuele voorlichting, ongeacht het type (hierbij werden ook de typisch Amerikaanse 'abstinence programs' gerekend¹), geassocieerd met het uitstellen van seks (Lindberg & Maddow-Zimet, 2012).

Gebruik van anticonceptie

Seksuele opvoeding op school is geassocieerd met het gebruik van anticonceptie (Lindberg & Maddow-Zimet, 2012). De timing van de seksuele opvoeding is hiervoor erg belangrijk. In een onderzoek bij jongeren die tot een seksuele minderheidsgroep behoren (bijvoorbeeld jongeren met een biseksuele geaardheid) bleek seksuele opvoeding voor het eerste seksuele contact geassocieerd met een toename van het gebruik van anticonceptie. Na het eerste seksuele contact was seksuele opvoeding daarentegen niet geassocieerd met een verhoogd aantal seksuele partners en meer meldingen van zwangerschap (Bodnar & Tornello, 2018). Gerichtte seksuele opvoeding over anticonceptie kan echter wel effectief zijn, ook na het eerste seksuele contact. Jonge mannen instructies geven over hoe 'nee' te zeggen tegen seks en waar anticonceptie te verkrijgen, leidt tot een significant hogere kans op het gebruik van twee verschillende anticonceptievormen tegelijkertijd (Jaramillo, Buhi, Elder, & Corliss, 2017).

Toepassen van preventiemaatregelen tegen soa's

Het verband tussen de prevalentie van soa's en seksuele opvoeding op school is moeilijk te onderzoeken, onder andere doordat er vaak een grote tijdsperiode ligt tussen de seksuele opvoeding en de ontwikkeling van een soa. Een studie met betrekking tot risicogedrag onder Portugese studenten vond alvast dat studenten die seksuele opvoeding gekregen hadden op de middelbare school minder soa's rapporteerden (Reis, Ramiro, Matos, & Diniz, 2011). Over specifieke interventies (bovenop de seksuele opvoeding door de school) die tot doel hebben seksueel risicogedrag met betrekking tot soa's bij jongeren te beperken, is er meer bekend. Een groot aantal van zulke interventies zijn effectief (Gianotten, Vanwesenbeeck, Weijnenborg, & Gijs, 2009). Zo beschrijven Coyle et al. (2001) *Safer Choices*, een schoolgerichte interventie die ouders, leerkrachten en studenten betreft in een uitgebreid lessenpakket en verschillende extra curriculaire activiteiten die veilige seks promoten. De effecten verlopen via een verhoogd condoomgebruik maar ook via het

¹ Dit zijn interventies, al dan niet binnen de context van een school of met financiële steun van de staat, die erop gericht zijn om jongeren aan te leren dat een trouwe monogame relatie in de context van het huwelijk, de verwachte standaard is voor seksuele activiteiten (Santelli et al., 2006).

verminderen van het aantal sekspartners. Beide zorgen voor een verlaagd risico op hiv- en soa-infecties (Gianotten et al., 2009).

1.1.2. Effecten seksuele opvoeding thuis

Ook voor informele seksuele opvoeding (door de ouders) worden de positieve effecten op vlak van het uitstellen van de eerste keer, het gebruik van anticonceptie en het vermijden van soa's bevestigd door meerdere studies (Breuner & Mattson, 2016). Bij de effectiviteit van de informele seksuele opvoeding spelen de kwaliteit van de ouder-kind relatie, een vroege leeftijd van het kind bij de start van de seksuele communicatie en de frequentie van deze communicatie allemaal een rol.

Een hogere kwaliteit van de ouder-kind relatie werd geassocieerd met lagere niveaus van onbeschermd seks van adolescenten en het uitstellen van de eerste keer seks. Het werd ook geassocieerd met het minder voorkomen van soa's bij jongvolwassenen, zelfs wanneer rekening werd gehouden met eerdere seksuele activiteit (Deptula, Henry, & Schoeny, 2010).

Vroeg beginnen met seksuele communicatie tussen ouder en kind is geassocieerd met een latere leeftijd van seksuele initiatie, consistent condoomgebruik en, indirect, minder kans op soa's (Hutchinson, 2002). In hetzelfde onderzoek werd ook een verband gevonden tussen de moeder-dochter communicatie over condooms en consistent condoomgebruik wat suggereert dat seksuele opvoeding effectiever kan zijn wanneer ze gebeurt door de ouder van hetzelfde geslacht.

Een Australisch onderzoek bij 16- tot 19-jarige studenten vond dat jongeren wiens ouders frequent voorlichting hadden gegeven over veilig vrijen en anticonceptie deze onderwerpen ook zelf meer bespraken in hun partnerrelaties. Moeders en vaders die vermijdend omgingen met deze onderwerpen hadden kinderen die eveneens minder bereid waren om over veilige seks te praten in hun relaties (Troth & Peterson, 2000).

Opvallend is dat een ouder-kind communicatie die gericht is op de risico's van seksuele activiteit net geassocieerd is met minder condoomgebruik en een grotere kans op seksuele initiatie (Deptula et al., 2010). Dit suggereert dat een seksuele opvoeding, die de negatieve elementen van seks te sterk benadrukt, mogelijk een omgekeerd effect kan hebben.

Over de effecten van seksuele opvoeding door ouders op psychosociale uitkomsten (zoals zelfvertrouwen) is er weinig onderzoek, maar we kunnen vermoeden dat seksuele opvoeding

ook een rol speelt in de verdere ontwikkeling van een adolescent buiten de nauwe grenzen van seksueel risicogedrag.

1.2. De ervaringen van ouders bij de seksuele communicatie: barrières

Gezinnen dragen het grootste deel van de verantwoordelijkheid om hun kinderen voldoende seksuele opvoeding te geven. Frequente en comfortabele seksuele communicatie van ouders kan immers belangrijke effecten hebben op de seksuele ontwikkeling van het kind. Die seksuele communicatie blijkt echter niet altijd even makkelijk te zijn. Ouders staan grotendeels positief tegenover initiatieven die helpen bij het faciliteren en organiseren van de ontwikkeling van seksualiteit gerelateerde competenties van kinderen (Wooden & Anderson, 2012). Gezien het belang van seksuele communicatie is het relevant om na te gaan welke barrières ouders voelen tegenover het voeren van gesprekken over seksualiteit met hun kinderen. De barrières die uit de literatuur naar voren komen, kunnen opgedeeld worden in een gebrek aan zelfvertrouwen, angst dat voorlichting aanzet tot vroegtijdige seks en een ongemakkelijk gevoel. Verder zijn er ook leeftijdsspecifieke en geslachtsspecifieke barrières.

1.2.1. Zelfvertrouwen

De mate waarin de ouders zich deskundig en comfortabel voelen in het onderwijzen van hun kind over seksualiteit en hun gebruik van effectieve opvoedingsstrategieën is significant gerelateerd aan het zelfvertrouwen van de ouders. Dit verband werd bevestigd door een online-survey bij Australische ouders (Morawska, Walsh, Grabski, & Fletcher, 2015) en een groot online-survey bij Nederlandse ouders (de Graaf, 2013). Beide studies vonden echter ook dat het merendeel van de ouders zelf in staat denkt te zijn om voldoende informatie te geven en vele onderwerpen te bespreken. Mogelijk is die hoge mate van vertrouwen echter het gevolg van een selectiebias. Het zou kunnen dat ouders die deel willen nemen aan een online-survey meer open en geïnformeerd zijn dan gemiddelde ouders. Geen van beide studies werd gecontroleerd op de mogelijkheid van een dergelijke selectiebias.

Wilson, Dalberth, Koo & Gard (2010) corrigeerden voor selectiebias door gebruik te maken van demografische gespreide focusgroepen. In tegenstelling tot de eerdergenoemde

onderzoeken vonden zij een grote minderheid van ouders die zich niet deskundig voelen in de communicatie over seks met hun kinderen.

Gebrek aan zelfvertrouwen heeft vaak te maken met de angst om als 'slechte ouder' bestempeld te worden wanneer men 'te veel' informatie zouden geven of 'verkeerde terminologie' zouden gebruiken in de seksuele opvoeding (Stone, Ingham, & Gibbins, 2013). Nochtans is het gebrek aan zelfvertrouwen vanuit de ouders doorgaans ongegrond. Ouders beschikken over de nodige vaardigheden om als opvoeder kansen te grijpen, open te communiceren en progressief en passend te reageren tijdens de ontwikkeling van hun kind (Walker, 2001).

1.2.2. Angst dat voorlichting aanzet tot vroegtijdige seks

Ouders stellen gesprekken over seksualiteit soms uit, omdat ze bang zijn om hun kinderen vroegtijdig aan te zetten tot exploratie. Praten over seksualiteit stellen ze gelijk aan toestemming geven om te experimenteren (Ashcraft & Murray, 2017). Gelijkaardige resultaten werden gevonden in eerder vermeld onderzoek (Wilson et al., 2010) waarin een belangrijke minderheid van de ouders (32%) geloofde dat seksuele opvoeding hun kinderen zou aanmoedigen om seks te hebben.

1.2.3. Ongemakkelijk gevoel

Een belangrijk deel van de ouders voelt zich sowieso ongemakkelijk bij het praten over seks, zelfs bij minder beladen onderwerpen (Wilson et al., 2010). Bepaalde onderwerpen zorgen echter zelfs bij ouders met een hoge mate van zelfvertrouwen voor een ongemakkelijk gevoel (Morawska et al., 2015). Over de onderwerpen anticonceptie, het aangeven van grenzen en seksueel plezier geven ouders aan dat ze liever hebben dat hun kind deze informatie verwerft via iemand anders (Morawska et al., 2015). Seksueel plezier is dan ook het minst besproken onderwerp in ouder-kind communicatie over seks (de Graaf, 2013). Een mogelijke reden voor het feit dat de positieve kanten van seks het minst aan bod komen in de seksuele communicatie tussen ouder en kind is een gebrek aan positieve ervaringen uit de eigen seksuele opvoeding bij de ouders, die met meer taboes opgegroeid zijn (Stone et al., 2013). De seksuele opvoeding die ouders geven is immers sterk beïnvloed door de seksuele opvoeding die ze zelf gekregen hebben (Walker, 2001).

1.2.4. Leeftijdsspecifieke barrières

Over de juiste leeftijd waarop kinderen voorgelicht moeten worden over seks bestaan er bij ouders diverse meningen. De opvattingen die ouders hierover hebben zijn in de literatuur grondig onderzocht.

Een demografisch representatief onderzoek naar Amerikaanse ouders toonde dat de meeste ouders vinden dat hun kinderen te jong zijn om over seks te praten, ongeacht de leeftijd van het kind (Pariera, 2016). Onduidelijkheid over de 'juiste' leeftijd voor seksuele voorlichting wordt ook door andere onderzoekers aangegeven als een belangrijke barrière voor seksuele voorlichting (Wilson et al., 2010).

In vervolgonderzoek (Pariera & Brody, 2017) werd er gepeild naar opvattingen van jongvolwassenen over de ideale leeftijd en de frequentie voor ouders om seksuele onderwerpen te bespreken. Ook werd er gevraagd naar de sterke en zwakke punten van hun ouders in seksuele communicatie. Een belangrijke bevinding was dat de deelnemers over het algemeen vonden dat 12-13 de beste leeftijd was om over de meeste seksuele onderwerpen te praten. Ze adviseerden ouders ook om open, eerlijk en realistisch te zijn wanneer ze met hun kinderen over seks praten. De jongeren apprecieerden ouders die het belang van veilige seks benadrukken en seksuele onderwerpen herhaaldelijk aankaarten (Pariera & Brody, 2017). Deze bevindingen suggereren dat adolescenten het belang inzien van praten over seks ruim voordat seksuele activiteit begint, wat ook aansluit bij de wetenschappelijke literatuur die reeds vermeld werd.

Hoewel ze weten dat seksuele voorlichting vroeg moet beginnen, praat een aanzienlijke minderheid van de ouders en adolescenten niet over belangrijke seksuele onderwerpen vóór de adolescenten seksueel actief worden. Een longitudinaal onderzoek (Beckett et al., 2009) waar zowel kinderen als ouders aan deelnamen, toonde aan dat in bijna de helft van de gevallen geen vroege communicatie had plaatsgevonden. Meer dan 40% van de kinderen heeft seks voor dat er sprake is van een gesprek over soa's, condoomgebruik, het gebruik van andere anticonceptie of een situatie waarbij de partner weigert een condoom te gebruiken (Beckett et al., 2009). Hier bestaat dus een groot potentieel voor verbetering.

Wat kinderen onder de 12 betreft, die slechts zelden al een eerste seksueel contact hebben gehad, zijn zelfs de Nederlandse ouders, die de reputatie hebben erg open te zijn over seks, restrictiever. Ze vinden bijvoorbeeld dat discussie over voorbehoedsmiddelen later aan bod moet komen (ook op school) (de Graaf, 2013). Anderzijds toont Amerikaans onderzoek dat Amerikaanse

ouders openstaan voor het aanbieden van meer seksuele opvoeding in de lagere school, ook voor kinderen onder de 12 jaar (Barr, Moore, Johnson, Forrest, & Jordan, 2013).

1.2.5. Geslachtsspecifieke barrières

Het geslacht van zowel de ouder als het kind kan een verschil maken in hoe er wordt omgegaan met seksuele opvoeding. Het is vooral de moeder die in het gezin de verantwoordelijkheid voor de seksuele opvoeding op zich neemt, maar moeders voelen zich wel onzeker in het geven van seksuele opvoeding aan hun zoon (Walker, 2001). Moeders praten meer met dochters dan zonen over romantische relaties, lichaamsverandering en moraliteit, maar niet over seksueel misbruik of seksueel plezier (Martin & Luke, 2010).

Een Amerikaans retrospectief kwalitatief onderzoek (Goldfarb, Lieberman, Kwiatkowski, & Santos, 2015) bevestigt dit vanuit het standpunt van de adolescenten zelf. Respondenten in deze studie ervoeren de communicatie over seks en seksualiteit tijdens hun adolescentie vaak als problematisch. De meeste gesprekken vonden plaats met moeders en de deelnemers waren bang voor de reacties van hun ouders. Veelgebruikte boodschappen omvatten het belang van anticonceptie en, bij vrouwen, de mededeling om te wachten. Vrouwelijke respondenten meldden boodschappen die in het beste geval gemengd waren en in het slechtste geval bedreigend of moralistisch waren. Mannelijke respondenten meldden minder gesprekken en deze waren meer neutraal of bemoedigend, temeer wanneer ze van de vader kwamen. Ouderlijke boodschappen aan mannen en vrouwen verschilden kwalitatief. Ze weerspiegelden stereotiepe veronderstellingen over genderrollen, verlangens en geschikte omstandigheden om seks te hebben en misten ondersteuning voor niet-heteroseksuele geaardheid (Goldfarb et al., 2015).

Onderzoek (Mauras, Grolnick, & Friendly, 2012) naar de ervaring van moeders en hun dochters van 11 tot 14 jaar toonde dat moeders minder autonomie ondersteunend zijn in gesprekken over seks, vergeleken met alledaagse onderwerpen. Een opvallende bevinding was dat de controle van de moeder in het gesprek over seks positief correleert met de betrokkenheid, ervaring en wens van dochters voor extra gesprekken (Mauras et al., 2012). Waar bij alledaagse onderwerpen een autonomiebevestigende houding van de ouders geapprecieerd wordt door de adolescent lijkt dit bij de seksuele communicatie niet het geval te zijn. Daarom kan een omgeving die adolescente meisjes meer sturing geeft en structuur creëert, de sleutel zijn tot hun positieve ervaring.

1.2.6. Andere barrières

Naarmate het kind ouder wordt, daagt er een nieuwe barrière voor ouders aan de horizon: de perceptie dat hun kind niet wil horen wat ze te zeggen hebben (Pariera, 2016). Minder vaak geïdentificeerde barrières zijn een gebrek aan kennis over seks bij de ouders zelf, een algemeen slechte communicatie met het kind en een te druk leven (Wilson et al., 2010).

Samenvattend zijn er een groot aantal barrières die ouders ervaren bij de ouder-kind communicatie over seks. Emotionele barrières zoals een gebrek aan zelfvertrouwen of een ongemakkelijk gevoel rond seksuele onderwerpen kunnen ouders ervan weerhouden om voldoende en voldoende vroeg seksuele onderwerpen te bespreken met hun kinderen. Bij het ouder worden van de kinderen komt daarbij de perceptie dat het kind zelf niet (meer) geïnteresseerd is in de boodschappen van de ouders. Verder heerst nog steeds het idee bij vele ouders dat voorlichting hun kind kan aanzetten om vroeger seks te hebben. Slechts een minderheid van de ouders geeft seksuele voorlichting aan kinderen onder de 12 jaar. Veel ouders hebben moeite met het idee dat hun kind 'klaar is' voor gesprekken over seks. Ten slotte blijft de seksuele opvoeding traditioneel de verantwoordelijkheid van de moeder. Ook zijn er belangrijke inhoudelijke verschillen tussen de boodschap die ouders aan jongens en meisjes geven.

1.3. Sexting en porno

Naast de barrières die ouders ervaren bij de ouder-kind communicatie over seks is er specifieke aandacht nodig voor de thema's sexting en porno. Sexting is een sterk gemediatiseerd thema waar kinderen, die op steeds vroegere leeftijd beschikking hebben over een eigen smartphone, reeds vroeg aan blootgesteld kunnen worden. Om dezelfde reden is de toegankelijkheid voor kinderen van een grote verscheidenheid aan gratis porno sterk toegenomen. Daarom wordt in de volgende sectie een overzicht gegeven van de wetenschappelijke kennis over de risico's van sexting en porno en de attitudes van ouders over deze onderwerpen.

1.3.1. Risico's verbonden aan sexting en porno

Sexting (een combinatie van de woorden 'seks' en 'texting'), is het verzenden van seksueel expliciete afbeeldingen of berichten van de ene persoon naar de andere (Temple et al.,

2012). Onderzoek naar sexting en seksueel gedrag bij adolescenten (Temple et al., 2012) suggereert dat sexting bij tieners veel voorkomt en mogelijk een indicator is van de seksuele activiteit. Voor meisjes werd sexting ook geassocieerd met risicovol seksueel gedrag zoals onbeschermde seks, meerdere partners of alcohol en druggebruik voor de aanvang van hun seksuele activiteiten (Temple et al., 2012). Tieners die seksueel getinte boodschappen hebben verzonden en ontvangen en tieners die alleen boodschappen ontvangen, melden beiden vaker geen condoom te gebruiken bij hun meest recente seksuele daad (Rice et al., 2017). Andere verhoogde risico's van sexting bij jongeren betreffen schaamte en schuldgevoel, vroeg seksueel gedrag, pesten, groepsdruk, opsluiting, roken, middelenmisbruik, depressie en zelfmoord (Ahern & Mechling, 2013; Van Ouytsel, Walrave, Ponnet, & Heirman, 2014).

Ook het bezoeken van pornosites heeft biologische, psychosociale en seksuele gevolgen. De belangrijkste biologische veranderingen zijn erectieproblemen, voortijdig orgasme, vertraagd orgasme en verminderd seksueel verlangen (Pizzol, Bertoldo, & Foresta, 2015). Het kijken naar porno, vooral door jongens, is geassocieerd met meer positieve houding tegenover vrijblijvende seks en is ook geassocieerd met sterkere geslachtsstereotypische seksuele overtuigingen (Peter & Valkenburg, 2016). Porno kijken correleert ook positief met seksuele activiteit, meer ervaring met seksueel gedrag en meer seksuele agressie, zowel in termen van dader als slachtofferschap (Peter & Valkenburg, 2016).

De leeftijd waarop voor het eerst naar porno wordt gekeken is ook van belang. Onderzoek bij Australische jongeren vond een sterk verband tussen porno kijken op vroege leeftijd en een vroeg eerste seksueel contact (Lim, Agius, Carrotte, Vella, & Hellard, 2017).

1.3.2. Attitude van ouders over sexting en porno

Ouders blijken weinig kennis te hebben over de onlineactiviteiten van hun kinderen en de risico's die kinderen daarbij lopen. Hoewel moeders niet over nauwkeurigere kennis beschikten in vergelijking met vaders, zagen ze zichzelf wel als meer ervaren dan vaders (Symons, Ponnet, Emmery, Walrave, & Heirman, 2016). Een recent onderzoek (Sorbring, Hallberg, Bohlin, & Skoog, 2014) onderzocht de attitudes van ouders over de online seksuele activiteiten van kinderen. De resultaten toonden dat vaders een minder negatieve houding hadden ten opzichte van online seksuele activiteit dan moeders. Ouders namen een meer aanvaardende houding aan ten aanzien van online seksuele activiteiten voor hun zonen dan voor hun dochters. De attitudes van ouders ten

opzichte van online en offline seksuele activiteiten waren sterk gecorreleerd met elkaar, zowel voor moeders als voor vaders. Dit betekent dat ouders die meer acceptabele attitudes ten opzichte van offline seksuele activiteiten hebben, ook meer acceptabele attitudes ten opzichte van online seksuele activiteiten hebben (Sorbring et al., 2014). In een onderzoek naar de gewoonten bij Spaanse en zwarte jongeren over porno (Rothman, Kaczmarsky, Burke, Jansen, & Baughman, 2014) gaven de jongeren aan dat hun ouders over het algemeen gemengde boodschappen over pornografie gaven. Jongeren meldden dat hun ouders in sommige gevallen het gebruik van pornografie wilden ontmoedigen, maar er niet rechtstreeks over praatten. Sommige jongeren meldden dat ze op de hoogte waren dat hun ouders zelf naar porno keken en dit leek het gebruik van pornografie voor hen te normaliseren (Rothman et al., 2014). Een recente studie (Rothman, Paruk, Espensen, Temple, & Adams, 2017) onderzocht de reacties van ouders als ze erachter kwamen dat hun jonge kinderen (onder de 12) naar porno keken. Ouders hadden vijf hoofdreacties toen ze zich realiseerden dat hun kinderen pornografie hadden bekeken: 1) boos, beschaamd of bestraffend; 2) kalm en feitelijk; 3) negeren, minimaliseren of ontkennen dat het is gebeurd; 4) paniek of angst en 5) liegen tegen het kind over wat het kind zag. De meeste ouders reageerden kalm, terwijl een klein percentage meldde dat ze hun jonge kinderen hadden geslagen, berispt of beschaamd omdat ze de pornografie hadden gezien. Velen gaven aan niet te weten wat ze moesten zeggen of doen (Rothman et al., 2017). Een Nieuw-Zeelandse studie (Pacheco & Melhuish, 2018) naar de reactie van ouders omtrent sexting en porno vertoont vergelijkbare resultaten. Van de ouders gaf bijna de helft aan dat ze kalm zijn gebleven. De tweede meest voorkomende reactie was boosheid. De derde meest voorkomende reactie was om de situatie te negeren. De meest voorkomende actie van ouders was om met hun kind over de inhoud te praten die ze online zagen. Minder frequent maar toch relevant was het controleren van het internet –en apparatengebruik van hun kind. In deze studie gaf het merendeel van de ouders aan dat ze wél weten wat ze moeten zeggen in de communicatie naar hun kinderen over deze onderwerpen (Pacheco & Melhuish, 2018). Volgens Pizzol et al. (2015) is het noodzakelijk om webgebruikers, met name jonge gebruikers, voor te lichten over een veilig en verantwoord gebruik van internet en de inhoud ervan. Bovendien moeten openbare voorlichtingscampagnes in aantal en frequentie worden verhoogd om de kennis van internet gerelateerde seksuele problemen zowel door adolescenten als door ouders te helpen verbeteren.

Samenvattend kan gesteld worden dat zowel risico's van sexting als porno gecorreleerd zijn met vroeger seksueel gedrag. Sexting bij meisjes is ook gecorreleerd met onveilige seks en socio-emotionele problemen. Het relatief hogere risicogedrag geassocieerd met sexting bij

meisjes vertaalt zich ook in een meer aanvaardende houding van ouders ten opzichte van porno en sexting bij jongens. Niettemin is er een grote verscheidenheid aan reacties van ouders wanneer ze vaststellen dat hun kind deelneemt aan sexting of porno kijkt.

1.4. Probleemstelling

Aangepaste seksuele opvoeding is belangrijk om seksuele problemen en risicogedrag te vermijden. Ouders spelen een prominente rol in de seksuele ontwikkeling van hun kind om de weg naar een gezonde seksualiteit te ondersteunen. Toch achten ouders zichzelf niet altijd in staat om met een open houding te communiceren over seksualiteit. Dit wordt beïnvloed door zelfvertrouwen, angst om aan te zetten tot vroegtijdige seks en een ongemakkelijk gevoel. De attitudes van ouders ten opzichte van seksuele opvoeding zijn sterk verbonden met de leeftijd en het geslacht van het kind. Daarnaast worden ouders geconfronteerd met hedendaagse topics zoals sexting en porno, die bij de meeste ouders bezorgdheid opwekken en waar zij meestal zelf weinig ervaring mee hebben. Deze situatie creëert een opportuniteit voor organisaties zoals Sensoa om ouders te ondersteunen door middel van informatie en adviescampagnes. De huidige studie vond plaats in samenwerking met Sensoa binnen het kader van de Wetenschapswinkel. Ze richt zich op de leeftijdsgroep van kinderen van 11 tot 15 jaar. Het betreft een exploratieve studie, gezien het gebrek aan empirische kennis. Er werden dus geen specifieke onderzoekshypothesen vooropgesteld.

Het maatschappelijk belang van het onderzoek bestaat erin dat Sensoa haar werking zou kunnen bijsturen door de noden van ouders beter te begrijpen. De visie van Sensoa benadrukt het belang van een open communicatie tussen ouders en kinderen, van het beschikbaar maken van informatie en het vermijden van een negatieve sfeer rond het onderwerp seksualiteit. Het doel van dit onderzoek is daarom om na te gaan of dergelijke tips aangepast zijn aan de concrete moeilijkheden die ouders ervaren bij de communicatie over seks met hun kinderen. Dit doel wordt gereflecteerd in de onderzoeksvraag: In welke mate zijn de tips die Sensoa (en andere organisaties) aanbieden, aangepast aan de moeilijkheden die ouders ervaren bij de communicatie over seks met hun kinderen?

De onderzoeksvraag wordt opgesplitst in twee deelvragen. De eerste deelvraag peilt naar de ervaringen van ouders met kinderen van 11 tot 15 jaar omtrent seksuele opvoeding. Een beter begrip van de ervaringen van Belgische ouders kan aanknopingspunten bieden voor Sensoa om beter in te spelen op de werkelijke noden van ouders met betrekking tot seksuele opvoeding. Door middel van semigestructureerde interviews is het mogelijk om te peilen naar welke barrières

de Belgische ouders ervaren en in welke mate die overeenkomen met eerdere bevindingen uit de literatuur. De tweede deelvraag van dit onderzoek vraagt naar de meerwaarde voor ouders van de 10 tips omtrent seksuele opvoeding. Voor deze tweede deelvraag werd eerst, in overleg met Sensoa en de onderzoeker, de huidige aanpak van Sensoa omtrent het adviseren en begeleiden van ouders bij seksuele opvoeding samengevat in 10 tips voor ouders (bijlage A). De mate waarin zulke tips effectief in de praktijk gezet zouden worden door ouders is echter onbekend. Ook is het mogelijk dat niet alle tips, zelfs wanneer ze worden toegepast, ook effectief een meerwaarde zouden hebben voor de dialoog tussen ouders en hun kinderen. Bieden de tips inderdaad een antwoord op de noden van ouders, of hebben ouders misschien een ander soort ondersteuning nodig? Wat is de inschatting van ouders over het effect van het toepassen van deze tips? Zouden zij inderdaad meer openheid en comfort ervaren in het praten over seksualiteit met hun kinderen? Hoe schatten ze de reacties in van hun kinderen? Samenvattend focust deze studie daarom op het in kaart brengen van de ervaringen van ouders met kinderen van 11 tot 15 jaar omtrent seksuele opvoeding en op de mogelijke meerwaarde van de 10 tips van Sensoa voor deze ouders.

2. Methode

2.1. Onderzoeksdesign

In deze masterproef wordt voor een kwalitatief onderzoeksopzet gekozen. Kenmerkend voor kwalitatief onderzoek is de voorkeur voor gegevens die rijk zijn aan beschrijving. Een bijkomend kenmerk betreft de overtuiging dat realiteit sociaal geconstrueerd is (Howitt, 2013).

Kwalitatief onderzoek gaat over interpretatie en niet over het testen van hypothesen. Daarom kan de keuze voor een kwalitatief onderzoeksopzet gemotiveerd worden vanuit het feit dat het hier om een exploratieve studie gaat. Deze methoden benadrukken het perspectief van het individu en hun individualiteit (Howitt, 2013).

Zodoende krijgt men een inzicht in de ervaringen van wat mensen meemaken en de perspectieven waaruit ze deze beoordelen (Lucassen, Hartman, St Radboud, & Nederlands Huisartsen Genootschap, 2006).

2.2. Deelnemers

Op basis van de onderzoeksvraag werden tien ouders geïnterviewd om datasaturatie te bereiken. Om te kunnen deelnemen aan dit onderzoek voldoen de respondenten aan de voorwaarde dat hun kind tussen de 11 en de 15 jaar oud is. Er werd gekozen voor ouders met kinderen die zowel in het lager als het secundair onderwijs zitten, om zo verschillende invalshoeken te bekomen. Er werd ook gestreefd naar een evenwicht in gender bij zowel de geïnterviewde ouder als hun kind. De deelnemers werden door de onderzoeker gezocht via nabijgelegen scholen en scoutsgroepen. Deze mensen werden gecontacteerd met het voorstel om deel te nemen aan dit onderzoek. Als een ouder interesse toonde om deel te nemen, werd er een plaats en tijdstip naar keuze van de deelnemer vastgelegd. De uiteindelijke groep deelnemers weerspiegelt een evenwicht tussen een cohort dat representatief is voor het doelpubliek van Sensoa en de praktische bezwaren voor het verzamelen van deelnemers. Een selectiebias is daarbij onvermijdelijk. Door de gebruikte selectiemethode is de uiteindelijke steekproef niet representatief voor de Belgische bevolking, noch voor het doelpubliek van Sensoa. Zo waren er slechts drie mannelijke deelnemers en zijn minderheidsgroepen niet goed gerepresenteerd in het gekozen cohort. De steekproef bevatte uitsluitend autochtone Belgen. Hiervan hadden er slechts drie geen diploma van de hogeschool of de

universiteit. Vermoedelijk is dit een groep met een meer verwant denkbeeld over maatschappij en opvoeding. Allicht zijn zij ook meer bereikbaar voor eventuele berichtgeving vanuit Sensoa en hebben ze mogelijk al meer van de tips geïnternaliseerd. De meeste ouders hadden twee kinderen. Er waren geen ouders met slechts één kind. De leeftijden van de kinderen waren wel evenredig gespreid tussen 11 en 15 jaar. De leeftijden van de ouders waren eveneens redelijk gespreid (tussen 37 en 53 jaar).

Het is echter niet in de eerste plaats de bedoeling van het huidige onderzoek om representatief te zijn, maar wel om hypothesen te genereren op basis van kwalitatieve methoden. De resultaten van het onderzoek mogen dus ook niet gezien worden als veralgemeenbaar naar de volledige doelgroep van Sensoa, maar als een startpunt voor verder onderzoek.

2.3. Dataverzameling

In dit onderzoek werd er gebruik gemaakt van semigestructureerde interviews, een kwalitatieve dataverzamelmethode (Howitt, 2013). Dit type interview gaat om individuele vraaggesprekken, waar men poogt op een snelle manier veel informatie te verzamelen (Lucassen, Hartman, Radboud, & Genootschap, 2015). Kenmerkend voor een semigestructureerd interview is het verwerven van een schets van de diversiteit van een verschijnsel en de omstandigheden die ermee gepaard gaan (Lucassen et al., 2015). Semigestructureerde interviews zijn responsief ten opzichte van de meningen, ervaringen en betekenissen die aanwezig zijn bij de respondent (Lucassen et al., 2015). Typisch voor een semigestructureerd interview is dat er gebruik wordt gemaakt van een interviewgids die opgesteld is om duidelijkheid te verschaffen over de te behandelen gebieden of vragen (Howitt, 2013). De gebruikte interviewgids, werd afgestemd op de deelvragen en op bepaalde bevindingen uit de literatuur. Deze bevindingen werden reeds verwerkt in de literatuurstudie. De interviewgids bestaat uit een paar hoofdvragen, ondersteund door verschillende vervolgvragen (Kallio, Pietilä, Johnson, & Kangasniemi, 2016).

2.4. Materiaal

De *informed consent* werd bij aanvang uitgedeeld en ondertekend door de deelnemers. Tijdens het interview werd er gebruik gemaakt van de interviewgids (bijlage B) die bestond uit open en gesloten vragen gerelateerd aan het onderwerp seksuele opvoeding. De interviewgids deelde de startvragen op in drie grote delen: eerst werd gepeild naar de algemene

ervaringen van ouders met seksuele opvoeding, daarna werden hun opvattingen en gevoelens bij specifieke thema's (zoals porno, sexting, ...) bevraagd en ten slotte werd hun mening over elk van de 10 tips gevraagd.

Het is essentieel dat van de semigestructureerde interviews opnames worden gemaakt, omdat dit van belang is voor het maken van transcripties van betrouwbare kwaliteit (Howitt, 2013). Daarvoor werd gebruik gemaakt van een audiorecorder. De opgenomen geluidsbestanden werden door de onderzoeker gebruikt om de interviews te transcriberen. De bestanden zullen vijf jaar bewaard worden en vervolgens vernietigd.

2.5. Procedure

Een beschrijving van de gevolgde procedure werd voorgelegd aan de ethisch medische commissie. Nadat de goedkeuring van de ethisch medische commissie bekomen werd, kon het verzamelen van respondenten beginnen. De onderzoeker contacteerde potentiële deelnemers uit organisaties in de lokale omgeving zoals middelbare scholen of scoutsgroepen. In deze mondelinge/schriftelijke uitnodiging werd specifieke informatie meegedeeld over de voorwaarden tot deelname zoals beschreven staat in hoofdstuk 2.2 Deelnemers. Ook werd er een locatie en tijdstip naar keuze vastgelegd en werd de verplichting om een *informed consent* te tekenen bij aanvang van de deelname meegedeeld. In dit document staat vermeld dat alle gegevens vertrouwelijk en anoniem worden bewerkt. De geanonimiseerde resultaten werden enkel gebruikt voor academische activiteiten en door Sensoa. De deelnemers kregen te allen tijde en zonder opgave van reden de mogelijkheid om hun deelname aan het semigestructureerd interview te beëindigen. Indien dit het geval was, werden de gegevens van deelnemers, die beslisten om te stoppen, op dat moment niet meer gebruikt. Ook werd binnen deze *informed consent* toestemming gevraagd tot audio-opname. Vervolgens startte het semigestructureerde interview. Achteraf werden de deelnemers hartelijk bedankt voor hun deelname met een kleine attentie (pralines en een magazine van Sensoa). Na het verzamelen van de data werden de interviews getranscribeerd en geanalyseerd.

2.6. Data-analyse

Op de getranscribeerde interviews werd een thematische analyse uitgevoerd. Deze techniek maakt het mogelijk om de verschillende concepten en meningen van eenzelfde of

verscheidene deelnemers te koppelen en te vergelijken met de gegevens die in verschillende situaties op verschillende tijdstippen zijn verzameld. (Alhojailan, 2012). Het uitvoeren van een thematische analyse kan onderverdeeld worden in zes afzonderlijke fasen. Er worden echter wel veel terugkoppelingen gemaakt om het proces te verbeteren (Howitt, 2013).

In een eerste fase moet de onderzoeker kennis maken met de data, door de gegevens zelf te verzamelen, transcriberen en herhaaldelijk te lezen (Howitt, 2013). Pas in een tweede fase worden initiële codes opgesteld, waarbij systematisch de gehele dataset wordt betrokken (Braun & Clarke, 2006). De codes identificeren een kenmerk van de gegevens (semantische of latente inhoud) die interessant lijken voor de onderzoeker. Voor elk van de 10 interviews werden fragmenten tekst gelinkt aan codes, zonder een sterk vooropgesteld theoretisch kader. Op deze manier werd een lijst van open codes bekomen die een weergave vormt van de reacties die in de interviews bij respondenten naar boven kwamen (bijlage C). In dit onderzoek werd gekozen om hiervoor NVivo te gebruiken. Bij de volgende fase wordt er gezocht naar overkoepelende thema's in de open codes. Open codes die over eenzelfde thema gaan of die dezelfde gedachte uitdrukken, werden gecombineerd samengevoegd tot een code. Vervolgens (fase 3) werden gerelateerde codes gecombineerd tot codes van een hoger niveau (Braun & Clarke, 2006). Op deze manier ontstond een hiërarchische codeboom. Tijdens het proces van axiale codering werden de geassocieerde fragmenten uit de interviews steeds herbekeken om de groepering van open codes te valideren. De axiale codering gebeurt zelf in twee stappen. Eerst (fase 4) worden de thema's beoordeeld en verfijnd op twee niveaus (Braun & Clarke, 2006). Het eerste niveau gaat na of de thema's 'werken' in relatie tot de dataset. Het tweede niveau is om extra gegevens in thema's te coderen die in eerdere coderingsfasen zijn gemist. Hierdoor krijgt men zicht op wat de verschillende thema's zijn en hoe ze bij elkaar passen (Braun & Clarke, 2006). De tweede stap van de axiale codering betreft het definiëren en benoemen van thema's (fase 5). Voor elk afzonderlijk thema wordt een gedetailleerde analyse uitgevoerd en beschreven. Tijdens deze analyse wordt er bepaald of er niet te veel overlapping bestaat tussen de thema's en of de thema's subthema's bevatten. Deze subthema's worden gebruikt om structuur aan te brengen in een groot en complex thema en om de betekenis van de hiërarchie aan te tonen (Braun & Clarke, 2006). Pas in fase zes wordt de uiteindelijke analyse in een beknopt, coherent en logisch verslag weergegeven (Braun & Clarke, 2006).

Ten slotte werd een selectieve codering gemaakt die een schematisch antwoord biedt op de deelvragen. De categorieën op het hoogste niveau van de boom konden gebruikt worden om de deelvragen te beantwoorden.

3. Resultaten

Zoals eerder vermeld peilt dit onderzoek naar de ervaringen van ouders omtrent seksuele opvoeding en de mogelijke meerwaarde van de seksuele opvoedingstips van Sensoa. De structuur van de interviews volgde deze twee deelvragen. Eerst werd er gevraagd naar de ervaringen van de ouder. Naar het einde van het interview werd ook een mening over de tips gevraagd. Doorheen de interviews werd echter duidelijk dat ouders naast hun ervaringen ook vaak informatie wilden delen over hun eigen gedrag en de manier waarop zij met hun kinderen communiceren over seks. Om deze reden is de resultatensectie opgedeeld in drie delen. Een eerste deel behandelt wat ouders rapporteerden over hun eigen gedrag. Hiertoe horen onder andere de mate waarin ouders zelf gesprekken initiëren. Een tweede deel gaat over hoe ouders de communicatie over seks met hun kind ervaren. Hier kwamen reflecties aan bod over wanneer ouders het eerste gesprek over seks aangaan, hun openheid over hun eigen seksualiteit ten opzichte van de kinderen en de ongemakkelijkheid van kinderen bij de gesprekken. Het laatste deel van de resultatensectie bespreekt de reacties van ouders over de tien tips. Vanuit de gedachte dat een tip pas meerwaarde heeft wanneer hij geaccepteerd wordt door ouders maar nog niet wordt toegepast, wordt in deze sectie speciale aandacht gegeven aan de tips met een dergelijke meerwaarde alsook aan de tips die net weerstand ondervonden van de ouders. Ook de tips die ouders zelf wilden toevoegen komen hier aan bod.

3.1. Gedrag ouders

Hoewel niet expliciet gevraagd werd naar de gedragingen van ouders kwam dit thema bij alle respondenten spontaan naar boven. Ouders leken het belangrijk te vinden om hun eigen algemene aanpak toe te lichten, maar ook de manier waarop ze met specifieke thema's omgaan. Wat algemene opmerkingen over de aanpak betreft, was er een grote homogeniteit merkbaar bij de respondenten. Alle ouders vermelden een open sfeer na te streven, waarbij er ruimte is voor alle mogelijke vragen. Wanneer er naar de ervaringen van ouders over specifieke thema's werd gevraagd (zoals grenzen of voorbehoedsmiddelen), wilden ouders hier doorgaans spontaan bij vermelden of dit een thema was waarover ze zelf gesprekken initiëren of niet. Over de meeste thema's initiëren ouders inderdaad zelf gesprekken, ook al is dat soms ongemakkelijk. De mate

waarin ze dat doen is echter niet gelijk voor alle thema's. Zo initiëren ouders al minder makkelijk gesprekken over het plezier van seks en doen ze dit zelden voor porno.

3.1.1. Open sfeer

Alle ouders geven aan te proberen een sfeer van openheid te creëren rond de communicatie over seksualiteit met hun kinderen. Dit wil zeggen dat ze het idee hebben dat kinderen met allerlei vragen bij hen terecht kunnen: "*alles mag gezegd worden*" (ouder 10) en dat zij daar als ouders ook een serieus antwoord op willen bieden. Daarbij hebben ouders de bedoeling om seksgerelateerde onderwerpen uit de taboesfeer te halen: "*[duidelijk maken] dat het niet vuil is*" (ouder 7). Opvallend is dat de intentie om een open sfeer te creëren vaak onmiddellijk genuanceerd wordt met de boodschap dat men kinderen niet meer informatie wil geven dan nodig is. Een ouder stelt het op deze manier: "*Ja ik ben er om op iedere vraag te antwoorden. Ik ga ze nu ook niet lastigvallen met een hele hoop weetjes aléja*" (ouder 5). Dat ouders sterk bezig zijn met de vraag in welke mate ze over bepaalde onderwerpen zelf gesprekken moeten starten, bleek ook uit de spontane opmerkingen van ouders over het initiëren van gesprekken. Deze worden hieronder besproken.

3.1.2. Ouders initiëren gesprekken over sexting

Sexting is een onderwerp waarover elke ouder een uitgesproken mening had en dit ook reeds ter sprake had gebracht bij hun kind(eren). Het is een onderwerp waarbij alle ouders ook zelf het initiatief hebben genomen om er een gesprek over te beginnen. Daarnaast lijkt het ook dat ze dit initiatief nemen doordat ze met het fenomeen van sexting geconfronteerd worden door het nieuws, artikels, tv-programma's of gebeurtenissen in hun omgeving. Dit kan op heel diverse manieren gebeuren. Een ouder kwam in contact met sexting door middel van een boek: "*hij heeft een boek gelezen over sexting*" (ouder 3), een andere ouder door iets dat op tv kwam: "*ja iets van op tv denk ik dat op het nieuws eens is geweest of zo. Juist klopt. En dan daarop heb je dat al eens gedaan of zo?*" (ouder 9) en nog anderen door een gebeurtenis in de omgeving: "*ja ja zeker en dat is ook weeral ter sprake geweest. Natuurlijk is er wel één meisje in de klas die dat heeft gedaan en dat is geweten geweest en dat is de bitch van de school*" (ouder 7).

Daarnaast uiten de ouders openlijk hun angsten over mogelijke negatieve gevolgen bij het versturen van seksueel getinte foto's. Dit gebeurt grotendeels op een waarschuwend manier: *"Nee ik zou zeggen van ik begrijp dat je dat opwindend vindt of spannend vindt of wat dan ook, maar het risico is te groot. Ik zeg dat kan zich als een boemerang tegen u keren en ja dan moet je iemand al echt vertrouwen. En wanneer weet je dat? Je weet dat gewoon niet"* (ouder 5).

Naast hun angsten spreken sommige ouders zich ook uit over de wens dat hun kinderen niet bij sexting betrokken geraken: *"Ik heb zoiets van, doet dat niet"* (ouder 10), *"Ik heb hem gezegd doet dat niet"* (ouder 6).

3.1.3. Ouders initiëren gesprekken over grenzen respecteren

Het volgende onderwerp dat door ouders regelmatig zelf geïnitieerd wordt is het respecteren van grenzen. Respect is iets dat ouders op veel verschillende vlakken belangrijk lijken te vinden. Het valt echter op dat er grote verschillen zijn in hoe de ouders de concepten 'grenzen' en 'grensoverschrijdend gedrag' interpreteren. Waar een moeder zegt dat *"de grenzen van emotionele en lichamelijke integriteit van de anderen overschreden worden"* (ouder 1), zegt een tweede moeder: *"dingen tegen uw zin moeten doen"* (ouder 5) en zegt nog een andere moeder: *"alles wat niet legaal is"* (ouder 6).

Er heerst daarentegen wel eensgezindheid over het belang van openheid omtrent het bespreken van grenzen binnen het gezin. Ondanks de grote verschillen in interpretatie van het begrip 'grenzen' vatten alle ouders dit thema ruim op in die zin dat er niet enkel belang wordt gehecht aan respect voor anderen, maar ook aan respect voor zichzelf.

Het aspect 'respect voor zichzelf' treedt echter wel het meest op de voorgrond. Ouders willen kinderen in de eerste plaats aanleren om voor zichzelf op te komen en duidelijk te maken hoe ze verantwoordelijk om moeten gaan met hun eigen grenzen: *"als ze dan willen stoppen is het stop"* (ouder 10).

Wat het geslacht van de kinderen betreft lijkt de boodschap van ouders over grenzen en respect inhoudelijk te verschillen. Het lijkt alsof ze bij een dochter eerder geneigd zijn om hen te beschermen door middel van bewustwording van hun grenzen, terwijl er bij zonen eerder wordt toegekeken op het niet overschrijden van grenzen. Een moeder getuigt: *"... bij drie jongens ontzettend belangrijk dat ze heel goed weten dat als je iets doet wat te maken heeft met aanrakingen of intimiteit of contact dingen. Dat dat altijd met wederzijdse toestemming is en dat je nooit iets mag"*

doen dat een meisje niet wilt of als ze een jongen willen als partner hé. Dat iemand niet wil dat mag je nooit doen, je moet altijd goed vragen. Daar hebben wij echt al nu al op gehamerd dat dat wel iets is dat we super belangrijk vinden" (ouder 6).

3.1.4. Ouders initiëren gesprekken over voorbehoedsmiddelen

Bij dit laatste onderwerp nam ongeveer de helft van de ouders zelf het initiatief om een gesprek te voeren over voorbehoedsmiddelen. Verschillende ouders vinden het belangrijk om hun kinderen in te lichten over het bestaan van voorbehoedsmiddelen vooraleer er sprake is van een seksuele relatie. Eén ouder gaf aan dat ze het belangrijk vond om aan haar kinderen mee te geven *"dat ze ook veilig seksuele betrekkingen kunnen hebben"* (ouder 2). Een andere ouder gaf de gelijkaardige, maar meer specifieke boodschap dat *"[het kind] het altijd veilig moet doen met condoom"* (ouder 10). Een andere moeder gaf een soortgelijke boodschap over voorbehoedsmiddelen aan haar zoon: *"we hebben zo al wel, alé hij is nu pas 13 geworden dus dat is nog veel te vroeg. Maar we hebben zo al wel is proberen aan te brengen van als je met een meisje vrijt dan is het belangrijk dat je een condoom gebruikt en dat je voorzichtig bent"* (ouder 6).

3.1.5. Ouders initiëren gesprekken over het plezier van seks

Terwijl de voorgaande onderwerpen die ouders gesprekken doen initiëren over seks steeds te maken hadden met risico's, initieert toch ongeveer de helft van de ouders ook gesprekken over een positief aspect, namelijk het plezier van seks. Het zijn voornamelijk de moeders die in dit geval ook effectief tot actie zijn overgegaan. Deze moeders omschrijven seks aan hun kinderen als *"iets natuurlijk en moois en leuks"* (ouder 1). Deze moeders zien ook geen reden om aan dit soort gesprekken een leeftijd te verbinden: *"ik vind dat kinderen eerst het idee mogen laten groeien dat dat iets natuurlijk en moois en leuks is voor dat ze op de leeftijd komen dat dat effectief aan de orde is"* (ouder 1). Tegen een jong kind dat seks 'vies' vindt zegt één van deze moeders: *"jij kan dat nu vinden, maar dat gaat veranderen en jij gaat denken dat je dat heel leuk vindt"* (ouder 5). Een andere moeder beschrijft dat het *"gewoon open en bloot zeggen"* haar zelf *"ook veel bijbrengt"* (ouder 2).

In vergelijking met de moeders valt het op dat het bespreken van het plezier van seks bij een meerderheid van de vaders een onderwerp is dat op de achtergrond komt te staan. Bij

hen primeert het bespreken van risico's: *"ja vanaf dat die haar regels heeft is ze... kan ze natuurlijk zwanger raken daar komt het op neer"* (ouder 4). Een andere vader verwacht dat het plezier aspect vanzelfsprekend is: *"want ik denk als ouder, opvoedkundig moet je eigenlijk eerst risico's of moet je toch kunnen zeggen van het is niet enkel een partie plezier"* (ouder 7).

3.1.6. Afwachtende houding over porno

De meeste ouders hebben een uitgesproken mening over porno. Een veelvoorkomende mening is de verklaring dat porno geen weergave is van de realiteit. Een vader met twee dochters bevestigde deze mening door het uiten van volgende boodschap: *"Ik heb ook mijn idee over porno dat dat niet de realiteit dat dat niet de liefde is uiteindelijk hé"* (ouder 7). Ook vier andere mama's en papa's delen hierbij een gelijkaardige mening als de eerdergenoemde vader: *"je moet dat echt met een korreltje zout nemen porno"* (ouder 2), *"maar het is niet de realiteit, of niet noodzakelijk de realiteit"* (ouder 5), *"dat zijn eigenlijk situaties die totaal niet aan de realiteit, alé die niet tonen zoals het echt is"* (ouder 8) en *"dat is niet de realiteit"* (ouder 9).

Toch is porno een onderwerp waarbij ouders eerder gesprekken zullen afwachten dan zelf een gesprek te initiëren. Twee van de moeders melden expliciet dat ze een drempel voelen om een gesprek te beginnen over porno. De ene mama denkt dat die drempel komt *"omdat er natuurlijk nog een taboe op rust"* met een verwijzing naar *"dat leeft in de maatschappij, dat het zo cultureel gebonden is"* (ouder 8). De andere moeder in kwestie zegt dat ze *"van een andere generatie is"* (ouder 10). Het onderwerp kwam wel aan bod, maar werd niet heel expliciet besproken: *"porno, masturbatie enz. dat zijn dan zo toch wel thema's die je dan bijna niet aanraakt"* (ouder 8), *"ja maar dat ook nog, efkes aangeraakt maar ook nog niet uitvoerig"* (ouder 10). Bij drie andere ouders, waaronder twee vaders en een moeder werd het onderwerp porno al helemaal niet besproken. Andere ouders werden op hun beurt geconfronteerd met het onderwerp omdat hun kind dit zelf ter sprake bracht: *"ja [mijn dochter] heeft zo al eens verteld dat vriendjes van haar daar naar hadden gekeken en dan had ze aan mij gevraagd wat dat dat eigenlijk was en dan heb ik haar zo'n beetje geschetst wat dat was"* (ouder 1), *"ja hij heeft dat is gevraagd, maar het verhaal is van een medeleerling in de lagere school"* (ouder 2). De overige ouders hadden nog nooit een gesprek over porno gevoerd met hun kinderen.

3.2. Ervaring ouders

Tijdens de interviews werd er gevraagd naar de gevoelens en ervaringen van de respondenten omtrent seksuele opvoeding in het algemeen en ook omtrent specifieke thema's zoals porno, sexting en grensoverschrijdend gedrag. Gezien het exploratieve opzet werd echter ruimte gelaten voor ouders om uit te weiden over ervaringen bij de seksuele opvoeding die hiermee niet direct gerelateerd zijn. Op deze manier kwamen uit het analyseproces verschillende thema's naar boven die niet rechtstreeks bevraagd werden. Alle ouders wilden ervaringen delen over de criteria die ze gebruiken om een eerste gesprek over seks te starten met hun kind. Ook de rol van de eigen seksualiteit in de seksuele opvoeding werd door verschillende respondenten aangehaald. Een ander belangrijk thema waarover ouders ervaringen wilden delen is het idee dat kinderen zich ongemakkelijk zouden voelen bij gesprekken over seks of dat de kinderen niet zouden openstaan voor zulke gesprekken. Ten slotte was ook de afweging tussen waarschuwen voor gevaren en het kind 'teveel bang maken' een thema dat bij verschillende ouders spontaan naar boven kwam.

3.2.1. Criteria eerste gesprek

De aanvang van het eerste gesprek over seks neemt bij bijna alle ouders op een verschillend tijdstip plaats. Deze verschillen reflecteren al even gemengde meningen over wanneer er volgens ouders nood zou zijn aan seksuele opvoeding. Een minderheid van de ouders hanteert het principe: hoe vroeger, hoe beter. De meerderheid daarentegen hanteert het principe: wachten op een signaal van hun kind in een interesse naar seksualiteit. Ouders lijken geen concrete leeftijd in gedachten te hebben voor het eerste gesprek. Sommige ouders laten blijken dat ze planning van gesprekken onnatuurlijk vinden: *"ik zit niet zo te plannen van op hun twee jaar ga ik dat doen en op hun vijf dat. Neen sorry"* (ouder 5).

3.2.2. Criterium: hoe vroeger hoe beter

Een minderheid van de ouders begon reeds zeer vroeg met het geven van seksuele opvoeding. Dat wil zeggen: al vanaf het moment dat kinderen kunnen praten en makkelijke informatie kunnen begrijpen. *"Dat is echt al van sinds die kan spreken eigenlijk. Ja twee drie jaar"* (ouder 3), *"het begint eigenlijk al vanaf dat ze kunnen communiceren hé, alé eigenlijk nog vroeger"*

he" (ouder 8), "dus dat was als hij vijf jaar was" (ouder 6). Een voordeel van deze aanpak zou zijn dat kinderen "nu ze nog klein [zijn], nu willen ze er nog over praten" (ouder 8).

3.2.3. Criterium: seksuele interesse van het kind

Daartegenover staan de ouders die pas een gesprek aangaan als ze het vermoeden hebben dat hun kinderen interesse beginnen te tonen in seksualiteit. Het lijkt erop dat ze 'seksueel actief zijn' of 'interesse in seksualiteit' als criterium nemen voor serieuze gesprekken. Zolang hun kinderen er niet zichtbaar mee bezig zijn, komt er geen gesprek "want ik wil mijn kinderen geen vragen stellen over hun seksualiteit als zij er op dat moment niet mee bezig" (ouder 1), "dus ik ben er behoorlijk van overtuigd dat het nog niet heel dringend is" (ouder 10), "seksuele opvoeding dat komt meer aan bod wanneer dat uw kind ook seksueel bezig is" (ouder 4), "ja dat is gewoon niet nuttig nu, omdat die echt nog geen enkele ervaring hebben" (ouder 6), "ik denk dat ik dat twee jaar geleden heb gedaan zoiets dus als mijn oudste ja rond 14 à 13 zoiets" (ouder 7), "maar eigenlijk is dat nog niet echt naar de orde geweest" (ouder 9).

3.2.4. Eerlijkheid over eigen seksualiteit

Zoals eerder vermeld pogen ouders een open sfeer te creëren en willen ze hun kinderen het idee geven dat ze met hun vragen bij hun ouders terecht kunnen. Ondanks hun welgemeende openheid blijkt dat er één onderwerp is waar ze met hun kinderen liever niet over praten: hun eigen seksualiteit. Op dat vlak voelen zij een drempel: "mijn eigen relaties daar ben ik heel open over, maar de seksualiteit erbinnen, ja daar heb ik een dikkere grens, een veel dikkere grens" (ouder 1), "ja, dat vind ik moeilijk te bespreken" (ouder 8). Een groot deel van de andere ouders legt de moeilijkheidsgraad van dergelijk gesprek bij hun kinderen en niet bij zichzelf. Volgens deze ouders komt dit onderwerp niet aan bod omdat ze ervan uitgaan dat hun kinderen hier geen enkele boodschap aan hebben: "ik denk dat ze het liever niet weten" (ouder 2), "je gaat niet alles vertellen hé" (ouder 9), "uw ouders die seks hebben dat is vies om te bedenken" (ouder 4), "details geven over mijn seksueel leven. Daar hebben die compleet geen boodschap aan" (ouder 5), "ik denk dat dat oninteressant is voor de kinderen" (ouder 7).

3.2.5. Ongemakkelijkheid voor het kind

De meeste ouders kunnen verschillende redenen aanvoeren waarom ze zich geremd voelen om een gesprek aan te gaan. Een belangrijk voorbeeld daarvan is het idee dat men kinderen niet wil belasten met een teveel aan informatie. Een groot deel van de ouders heeft het idee dat hun kind(eren) het te gênant vinden om met hen een gesprek te voeren over seksualiteit. Hierbij valt wel op dat ouders niet spreken over hun eigen gêne, maar ervan uit gaan dat deze gêne bij hun kind(eren) wél aanwezig is: *"ze zijn onwennig in reacties"* (ouder 5), *"als ik mijn eigen dan verplaats in de positie van een kind dan zou ik dat heel awkward vinden als mijn ouders naar mijn eigen seksualiteit zouden vragen"* (ouder 1), *"van kinderen hun kant zal het nog meer een gêne zijn van oh help"* (ouder 10), *"als hij erover sprak dan begon hij te blozen"* (ouder 2), *"omdat dat eigenlijk het meest denk ik gênant is voor het kind en minder voor de ouder"* (ouder 4), *"ik denk dat dat voor hun te gênant gaat zijn"* (ouder 9).

Daarnaast hebben de meeste ouders ook het idee dat hun kinderen an sich niet eens een gesprek over seksualiteit willen voeren met hen. Ouders geven de indruk dat zij de openheid naar een gesprek wel aanbieden, maar dat kinderen hier niet willen op ingaan: *"die willen dat misschien met mij ook helemaal niet zo graag bespreken"* (ouder 10), *"want wij spreken er wel eens over thuis dan gaat hij niet echt op ingaan"* (ouder 2), *"mijn jongste, ik denk dat die daar nog helemaal geen boodschap aan heeft"* (ouder 5). Enkele ouders geven daarbij aan dat hun kinderen nooit met vragen afkomen, maar ouders denken hoofdzakelijk dat hun kinderen met hun vragen niet naar hen komen. Ze hebben eerder het vermoeden dat hun kinderen elders met hun vragen naartoe gaan: *"ik denk niet dat je daar zo rap mee naar u ouders komt"* (ouder 10), *"ze vertellen niet alles aan de mama hé"* (ouder 5), *"nu gaan ze denk ik niet niet zo gauw naar de mama met een vraag"* (ouder 8), *"ik denk dat ze dan eerder dokter Google gaan contacteren. En van hun eigen vrienden dan of tegenwoordig op sociale media"* (ouder 9).

3.2.6. Waarschuwen voor gevaar

Ouders voelen zich verantwoordelijk om hun kinderen te waarschuwen over uiteenlopende onderwerpen. Dit gebeurde voornamelijk bij de gesprekken over sexting, grenzen en voorbehoedsmiddelen. Toch willen de meeste ouders met deze waarschuwingen hun kinderen niet bang maken. Ze proberen dus in die mate te waarschuwen zonder angst in te boezemen over een

bepaald onderwerp: *"ik wil haar ook zo niet paranoïde maken daarin"* (ouder 1), *"ze mogen nu ook geen angsten ontwikkelen hé"* (ouder 5), *"niet afschrikken ook niet hé, de wereld is niet slecht hé"* (ouder 7), *"dus dat probeer ik zo wel een beetje zonder ze te bang te maken"* (ouder 8).

3.3. Tips

Zoals eerder al vermeld, werd in het bijzonder belang gehecht aan tips die weerstand ondervonden van ouders en situaties waarbij een ouder een tip aantrekkelijk vindt, maar deze nog niet toepast. Die laatste situatie is relevant omdat hierbij een duidelijke meerwaarde van de tip gerealiseerd wordt. Hierbij is het belangrijk op te merken dat deze twee categorieën van tips elkaar niet uitsluiten. Een aantal tips, bijvoorbeeld de tip over 'jezelf informeren over de seksuele opvoeding van je kinderen' wekte bij een aantal ouders weerstand op, terwijl deze tip voor andere ouders net in de meerwaarde categorie viel. Vervolgens kwam uit de interviews een sterke focus naar voren van de ouders op tips die ze reeds zelf toepasten. Ouders leken het bestaan van tips die zij reeds toepasten te zien als een vorm van bevestiging van hun opvoeding. Op het einde van deze sectie worden ook de tips besproken die ouders zelf wilden toevoegen en hun algemene opmerkingen over de meerwaarde van de tien tips.

3.3.1. Tips die weerstand ondervonden van ouders

De eerste tip: 'Informeer jezelf over de seksuele ontwikkeling van kinderen. Zo weet u wat te verwachten bij elke leeftijdsfase' wekte bij sommige ouders nieuwsgierigheid op en bij andere weerstand. Wat de weerstand betreft vinden enkele ouders dat de ontwikkeling van hun kind op seksueel vlak gevoelsmatig gebeurt en dat ze daarom niet de nood voelen om hier informatie over op te zoeken: *"ik denk dat dat heel gevoelsmatig is, dat is iets dat automatisch [gebeurt]"* (ouder 4), *"neen ik vind dat inderdaad niet nodig om het allemaal te gaan uitleggen van zeg je zit nu in die fase... neen"* (ouder 9). Een andere ouder vond deze tip te vaag geformuleerd en had een meer concrete uitleg nodig: *"ik had daar direct keiveel vragen bij"* (ouder 3).

De vijfde tip: 'Een serieus gesprek rond de tafel is voor veel jongeren en ouders nogal ongemakkelijk. Praten lukt beter wanneer je iets aan het doen bent zoals in de auto of tijdens het afwassen' lokte net zoals de vorige tip tegenstrijdige reacties uit bij de ouders. De ouders die niet volledig akkoord gingen, kregen de indruk dat deze tip er net voor zou zorgen dat ze als ouders

minder serieus zouden overkomen. Maar er kwam ook kritiek op deze tip van ouders die juist wél rond de tafel willen zitten bij dit soort gesprekken: *"niet zo tussen de soep en de patatten want dat gebeurt toch al zoveel tussen de soep en de patatten vind ik"* (ouder 2), *"een serieus gesprek niet rond de tafel voeren, ik heb dat eigenlijk liever wel"* (ouder 5).

De zevende tip: 'Toon interesse in de onlineactiviteiten van je kind. Vraag regelmatig naar wat ze online allemaal doen' is de tip die de meest gemengde reacties opleverde. Een minderheid van de ouders die kinderen van 11 à 12 jaar hebben, is hier reeds actief mee bezig. Bij de resterende ouders riep dit weerstand, onverschilligheid en onduidelijkheid op. Vele ouders lijken dit als een verloren strijd te beschouwen: *"ik vind gewoon naïef om te denken ik toon interesse dus ik weet wat dat ze daar doen"* (ouder 10), *"ja die mannekes hebben allemaal hun eigen smartphone hun eigen computer..."* (ouder 7), *"als ze nu iets willen zien dat ze niet mogen zien om dat te doen wanneer dat ze willen he"* (ouder 8), *"ze doen wat ze willen dus dat is eigenlijk daar ben je niets mee"* (ouder 9). Een aantal ouders liet ook merken dat ze simpelweg geen interesse hebben in de onlineactiviteiten van hun kind.

3.3.2. Tips waarmee ouders akkoord gingen, maar (nog) niet toepassen

Zoals hierboven werd vermeld, waren er ook voorstanders voor de eerste tip 'Informeer jezelf over de seksuele ontwikkeling van kinderen. Zo weet u wat te verwachten bij elke leeftijdsfase.' Zij voelden zich bij het lezen van deze tip aangespoord om hier in de toekomst meer informatie over op te zoeken: *"misschien is dat wel iets dat ik wel meer zou moeten doen"* (ouder 10), *"ja ik moet dat echt wat beter doen"* (ouder 6). Een andere mama was wel akkoord om deze toe te passen, maar had deze tip liever anders willen verwoorden: *"hier kan je jezelf informeren over de seksuele ontwikkeling van je kinderen. Wees voorbereid"* (ouder 3).

De derde tip 'Praat niet enkel over de risico's van seks. Je mag gerust vermelden dat seks leuk is. Probeer een open houding aan te nemen als je praat over seks, dan wordt dit voor zowel jezelf als je kind minder ongemakkelijk' wekte wel de interesse van enkele ouders in het eventueel toepassen ervan: *"wat meer de nadruk leggen op dat dat leuk is"* (ouder 10), *"ik denk dat dat voor kinderen wel belangrijk is dat die een fijn en leuk beeld van hebben"* (ouder 6), *"we moeten ook nog altijd zeggen dat seks leuk is, dus ja..."* (ouder 2). Maar dat wil blijkbaar niet zeggen dat het voor deze ouders gemakkelijk is om dit ook te verwoorden naar hun kind: *"maar gemakkelijk [is dat niet]"* (ouder 10).

De vijfde tip 'Een serieus gesprek rond de tafel is voor veel jongeren en ouders nogal ongemakkelijk. Praten lukt beter wanneer je iets aan het doen bent zoals in de auto of tijdens het afwassen' vond behalve weerstand ook heel wat aanhang bij de ouders. Ze konden zich wel voorstellen dat deze tip een gesprek kan faciliteren en stelden spontaan voor om er gebruik van te maken: "*dus ja misschien zou ik dat wel is proberen toe te passen*" (ouder 10), "*ik ga dat eens doen als we met twee iets aan het doen zijn*" (ouder 3), "*dus ik moet dat zelf ook gewoon veel spontaner aanbrengen*" (ouder 6), "*dus dat vind ik inderdaad een goede tip*" (ouder 4).

Tip acht 'leg aan je kinderen uit dat het niet oké is om seksuele berichten van anderen door te sturen of om andere online onder druk te zetten. Als ze een sexy foto sturen, doen ze dat best zonder hun gezicht in beeld te brengen of andere herkenbare zaken zoals littekens, moedervlekken, ..., spullen op de achtergrond' is de tip die de meeste aandacht kreeg van alle tips. Een opvallend gegeven dat hier naar voren komt is dat bijna al deze ouders de tip kwalificeren als 'belangrijk' (ouders 2,4,7). Bovendien voegen er enkele van deze ouders er nog aan toe dat deze tip ook door andere ouders toegepast zou moeten worden: "*dat we onze kinderen moeten sensibiliseren*" (ouder 2), "*dat heeft veel draagkracht*" (ouder 4).

De laatste tip die belangstelling opwekte, is tip 10 'Zeg expliciet tegen kinderen dat ze altijd met vragen bij je terecht kunnen. Je kan ook een site zoals www.allesoverseks.be suggereren of een informatief boekje op het toilet leggen'. Er doet zich bij deze tip iets eigenaardigs voor. Waar de tip de ouders aanraadt om hun kinderen kennis te laten maken met de site van 'allesoverseks', reageren ouders met de boodschap dat ze zelf nieuwsgierig zijn om de site te gaan bezoeken: "*ik ga die website wel zelf eens bekijken*" (ouder 1), "*misschien moet ik er is naartoe gaan*" (ouder 10), "*dat ken ik niet dus daar ga ik zeker eens op kijken*" (ouder 6), "*dat zou ik wel eens willen checken*" (ouder 7).

3.3.3. Bevestiging in wat ouders zelf al toepassen

Een trend die over alle ouders heen de aandacht trekt, is dat ze automatisch de focus leggen op de tips die ze alvast zelf hebben toegepast. Dit lijkt een logische en begrijpelijke zaak, maar toch vinden ouders het belangrijk om hun eigen toegepaste tips te beklemtonen en hardop te bevestigen: "*punt negen dat had ik al gezegd*" (ouder 10), "*ik denk dat we goed bezig zijn*" (ouder 2), "*dat is inderdaad ook iets dat ik belangrijk vind om te zeggen*" (ouder 3), "*dat geven wij ook ons*

kinderen heel hard mee" (ouder 4), *"dat heb ik ook al gezegd"* (ouder 5), *"dat proberen we inderdaad ook wel te doen"* (ouder 6), *"zoals wij gedaan hebben"* (ouder 9).

3.3.4. Aanbevelingen van ouders zelf

Sommige ouders gaven aan dat er thema's zijn die voor hen mee in de tips opgenomen mogen worden. Ze formuleerden daarbij zelf geen nieuwe tips, maar stelden volgende topics voor om mee te integreren: twee ouders adviseerden om iets over voorbehoedsmiddelen toe te voegen (ouder 5, ouder 7). Eén vader zei iets over 'de eerste keer': *"want ik hoor dat die eerste keer toch nooit heel interessant was. Dus probeert hem dan wel aangenaam te maken"* (ouder 7). Volgens een mama zou er een tip moeten bestaan voor mensen die totaal blokkeren als ze seksuele opvoeding moeten geven: *"dat je iemand aanspreekt of iemand aanstelt als aanspreekpunt"* (ouder 5). Een andere mama miste een tip over geaardheid: *"ja er staat eigenlijk ook niets over gender en geaardheid"* en over gelijkheid: *"wat ik belangrijk vind is dat kinderen zich bewust zijn van de gelijkheid in relaties"* (ouder 1).

3.3.5. Meerwaarde van tips volgens de ouders

De uiteindelijke inschatting over de meerwaarde van de tips wordt door de ouders op diverse manieren beschreven. Alle ouders op één na zijn ervan overtuigd dat het lezen van de tips henzelf of hun kind iets positiefs zou kunnen bijbrengen. De enige persoon die de tips niet nuttig vond is een vader die *"omdat ik de tips gelezen heb"* geen nood had om het nu *"ineens te doen"*. Voor hem zijn de tips *"vanzelfsprekend"* (ouder 9).

Wat een meer positieve kijk op de tips betreft, zijn er twee moeders die het *"fijn"* vinden om *"houvast te krijgen"* (ouder 6) en dat je *"ineens weet hoe je ermee moet omgaan"* (ouder 8). Voor deze moeders geven de tips een vorm van steun. Andere moeders benadrukken dat het toepassen van de tips ervoor zou zorgen dat kinderen zich op deze manier veilig kunnen voelen. Zo stelt de ene moeder *"dat je gewoon kinderen op een veilige manier laat opgroeien"* (ouder 2) en zegt een andere moeder dat als *"[haar kind] zich veilig voelt"* het een meerwaarde is (ouder 5). Dezelfde moeders leggen ook de nadruk op het belang van *"vertrouwen en grenzen"* (ouder 2) zodat ze *"duidelijk weten dat ze niet moeten doen wat ze niet willen doen"* (ouder 5). Een andere mama vond de tips nuttig om haar kinderen van *"ongeluk te besparen"* en hen *"gelukkiger te doen voelen"* (ouder

10). Eén bepaalde moeder had een brede kijk op de tips. Ze wees erop dat *"er bij veel gezinnen veel meer openheid nodig is over seksualiteit"* en dat zoals in de tips vermeld *"de plezierige kant achteruitgeschoven wordt"* omdat het *"driekwart van de tijd gaat over risico's en gevaren"* (ouder 1) als er over seksualiteit wordt gepraat. Zij hoopte dus dat deze tips hierin verandering kunnen brengen. Een tegengestelde reactie kwam van een vader voor wie de focus van seksuele opvoeding op *risico's* dient te liggen. De tips zouden volgens hem kunnen helpen om *"zekere ziektes"* en *"vroegtijdige zwangerschappen [te vermijden]"* (ouder 7). Als laatste verwijzen zowel een moeder en vader terug naar de achtste tip over sexting die voor hen de grootste meerwaarde blijkt te zijn tussen alle tips. De moeder vond het belangrijk dat het *"zo eens uitgesproken wordt"* (ouder 8) en de vader vindt dat het *"degene is die allesbepalend is want je kan zoveel schade berokkenen als je daar geen rekening mee houdt"* (ouder 4).

4. Discussie

Voorafgaand aan de realisatie van dit onderzoek werden twee deelvragen vooropgesteld. De eerste peilde naar de ervaring die ouders hebben omtrent seksuele opvoeding bij hun kinderen tussen 11 en 15 jaar, de tweede naar de inschatting van de meerwaarde van tips omtrent seksuele opvoeding, samengesteld door Sensoa. Over de ervaringen van ouders omtrent seksuele opvoeding bestaat reeds literatuur, maar de meerwaarde van tips over seksuele opvoeding bij Vlaamse ouders werd nog nooit onderzocht. Daarom werd er gekozen voor een exploratief, kwalitatief onderzoek, waarbij ouders werden bevraagd aan de hand van een semigestructureerd interview. Er werd hierbij voldoende marge gelaten voor de eigen interpretatie die de ouders geven aan dit thema.

De resultaten die uit de analyse van de teksten naar voren kwamen, zijn op te delen in drie thema's: Het gedrag van ouders, de ervaring van ouders en de meerwaarde van de tips.

4.1. Thema's

4.1.1. Thema 1: 'het gedrag van ouders'.

Ouders proberen taboes te doorbreken, maar dit lukt vooral met onderwerpen die ze associëren met risico's voor het kind zoals sexting, anticonceptie en grensoverschrijdend gedrag. Over andere onderwerpen zoals porno en masturbatie spreken ouders doorgaans niet spontaan. Hoopgevend is wel dat verschillende ouders naast de risico-onderwerpen toch ook gesprekken initiëren over het plezier van seks.

Alle ouders zeggen een open sfeer te willen creëren in de communicatie naar hun kinderen, los van taboes. Tegelijk wordt deze stelling vaak onmiddellijk genuanceerd met de opmerking dat ze ook 'geen overvloed aan informatie' willen geven. Dit is consistent met eerder onderzoek over de angst om een 'slechte ouder' te zijn als ze 'te veel' informatie zouden geven (Stone et al., 2013). Nochtans geven weinig ouders in het huidige onderzoek aan dat ze een tekort aan zelfvertrouwen hebben. Die grote mate van zelfvertrouwen kan echter een gevolg zijn van selectiebias, aangezien ouders met een laag zelfvertrouwen over hun opvoeding zich mogelijk minder graag zullen onderwerpen aan wetenschappelijk onderzoek. Ouders initiëren zelf gesprekken over risico-onderwerpen zoals sexting, grenzen, voorbehoedsmiddelen maar ook over het plezier van seks. Het vermijden van riskant sextinggedrag, soa's, tienerzwangerschappen en het respecteren

van grenzen staan dus centraal in de zelf-geïnduceerde gesprekken. Het open bespreken van de risico's leidt inderdaad tot minder risicogedrag (Troth & Peterson, 2000). Nochtans kan het *louter* bespreken van de risico's een averechts effect hebben (Deptula et al., 2010). Hierbij moet wel worden opgemerkt dat in andere culturen zelfs het initiëren van gesprekken over risico's zoals bijvoorbeeld voorbehoedsmiddelen al moeilijk ligt: Australische ouders laten dit bijvoorbeeld liever over aan de school (Morawska et al., 2015). Deze stap lijken de Vlaamse ouders al wel te hebben gezet. Zelfs op het vlak van de positieve aspecten van seks, die het minst besproken onderwerp zijn in de ouder-kind communicatie over seks (de Graaf, 2013), zijn Vlaamse ouders vooruitstrevender. Opvallend is dat in het huidig onderzoek enkel vrouwen aangaven ook over de positieve aspecten van seks te spreken met hun kinderen. Een mogelijk geslachtsverschil op dit vlak zou een interessant onderwerp kunnen zijn voor verder onderzoek.

Porno is echter wél een onderwerp dat ook bij de Vlaamse ouders op zich laat wachten in seksuele opvoeding. Ouders praten enkel over porno als kinderen het zelf ter sprake brengen, wat niet vaak voorkomt. Nochtans delen bijna alle ouders wel een zekere mening over het concept porno, maar blijft deze in de meeste gevallen onuitgesproken. Over het onderwerp porno lijkt er toch een soort cultureel taboe te rusten die de ouders als maatstaf gebruiken om gesprekken te initiëren of niet. Het is een interessante vraag waarom porno een moeilijker onderwerp lijkt te zijn dan seksueel plezier, aangezien beide te maken hebben met opwinding.

4.1.2. Thema 2: 'De ervaring van ouders'

Vermeende gevoelens van ongemakkelijkheid bij het kind worden door de ouders in het huidig onderzoek vaak aangehaald als een belangrijke drempel om over seksualiteit te praten. Ouders vertrekken vanuit de veronderstelling dat kinderen liever geen gesprekken aangaan over seks. Dit is consistent met eerder onderzoek op een representatieve steekproef van ouders in de VS waar ouders de indruk hadden dat hun kind niet wou horen wat ze te zeggen hadden (Pariera, 2016). Geen van de ouders gaf aan deze veronderstelling ook getest te hebben. Volgens de ouders is de ongemakkelijkheid van het kind het struikelblok en niet die van henzelf. Dit staat in contrast met een voorgaand onderzoek waarbij praten over seks voor een ongemakkelijk gevoel zorgde bij de ouders zelf (Wilson et al., 2010). Het onderwerp bij uitstek waarover ouders liever niets kwijt willen is hun eigen seksualiteit. Ook hier is het argument het ongemak van het kind bij dit onderwerp, waar kinderen geen boodschap aan hebben. Onafhankelijk van wie de bron van de ongemakkelijkheid is,

lijkt het erop dat ouders gevoelens van ongemak niet zien als een reden om actie te ondernemen maar eerder als een reden om actie uit te stellen.

Een mogelijke oplossing voor de gevoelens van ongemakkelijkheid rond seksuele thema's wordt gesuggereerd door de criteria die ouders gebruiken voor het moment waarop ze gesprekken met hun kinderen beginnen. Een meerderheid van de ouders gebruikt 'seksueel actief worden' als criterium terwijl slechts een minderheid 'hoe vroeger hoe beter' gebruikt. Vroegtijdige seksuele communicatie is nochtans geassocieerd met latere seksuele initiatie, consistent condoomgebruik en dus minder kans op soa's (Hutchinson, 2002), allemaal belangrijke uitkomsten die ouders wensen te bereiken met hun seksuele opvoeding. Dat ouders toch liever wachten 'tot het nodig is' kan mogelijk verklaard worden doordat het initiëren van gesprekken ongemakkelijk is voor het kind of voor henzelf. Een alternatieve verklaring is dat ouders angstig zijn dat het communiceren over seks kan aanzetten tot vroegtijdige seksueel gedrag (Stone et al., 2013).

De vroeg initiërende ouders geven echter aan dat kinderen op jongere leeftijd juist wél openstaan voor gesprekken. Volgens hen voelen jongere kinderen nog geen gêne en staan ze meer open voor gesprekken, terwijl deze barrière verhoogt naarmate ze ouder worden. Dat ongemak bij het kind inderdaad toeneemt met de leeftijd werd ook reeds in de literatuur beschreven (Pariera, 2016). Toch zien we in de literatuur ook dat de meeste ouders pas tijdens de adolescentie aan seksuele opvoeding beginnen, meestal na het eerste seksuele contact, met het argument dat hun kinderen eerder te jong waren voor seksuele onderwerpen (Beckett et al., 2009; de Graaf, 2013; Pariera, 2016; Pariera & Brody, 2017). Dit suggereert dat ouders die laat beginnen met het initiëren van seksuele gesprekken in een vicieuze cirkel terechtkomen waarin het groeiende ongemak bij het kind de ouder de gesprekken steeds langer doet uitstellen. Vroeger beginnen met seksuele opvoeding zou volgens deze redenering kunnen leiden tot minder ongemak bij ouders en kinderen, een meer open sfeer en meer ruimte voor positieve aspecten van seksualiteit.

4.1.3. Thema 3: 'De tips'

Het voorleggen van de lijst van tips van Sensoa bracht drie soorten reacties naar voren bij de ouders: sommige tips riepen weerstand op, andere tips kregen bijval maar werden niet toegepast door de ouders. Deze tips hebben de grootste meerwaarde aangezien ze een mogelijke verbetering in de seksuele opvoeding kunnen betekenen. Verder waren er ook tips die de ouders wel zelf reeds toepasten. Ten slotte werd ook nog de algemene meerwaarde van de tips bevraagd.

Bij de tips die weerstand ondervonden, werd ook geprobeerd om de redenen voor die weerstand te achterhalen. Soms was die reden het gevoel dat de tip overbodig was, zoals bij tip 1 ('Informeer jezelf over de seksuele ontwikkeling van kinderen. Zo weet u wat te verwachten bij elke leeftijdsfase'). Ouders gaven aan de ontwikkeling van kinderen als iets automatisch te zien en voelden zich niet geroepen om gradueel in te spelen op verschillende fases binnen de seksuele ontwikkeling. Over een klein aantal tips waren de meningen verdeeld. Zo werd tip 5 ('Een serieus gesprek rond de tafel is voor veel jongeren en ouders nogal ongemakkelijk. Praten lukt beter wanneer je iets aan het doen bent zoals in de auto of tijdens het afwassen') door ongeveer de helft van de ouders tegengesproken omdat zij seksualiteit net wel aan de tafel willen bespreken. Het is niet duidelijk of dit komt doordat deze ouders net wel de serieuzeheid van zo'n gesprek in de verf willen zetten of juist omdat ze de tafel niet zien als een plaats voor serieuze gesprekken. De weerstand ten opzichte van tip 7 ('Toon interesse in de onlineactiviteiten van je kind. Vraag regelmatig naar wat ze online allemaal doen') lijkt te vertrekken vanuit het perspectief dat ouders geen strijd willen aangaan die ze niet kunnen winnen. Interesse tonen in de onlineactiviteiten van het kind werd door de ouders geïnterpreteerd als het aangaan van een strijd. Slechts een minderheid van de respondenten gaf er blijk van een manier te zien waarop interesse getoond zou kunnen worden zonder controlerend over te komen.

Van de vijf tips die het meeste meerwaarde hebben (dat wil zeggen tips die bijval kennen maar nog niet toegepast worden) kregen twee veruit het meeste aandacht van de ouders. De eerste hiervan ('zeg expliciet tegen kinderen dat ze altijd met vragen bij je terecht kunnen. Je kan ook een site zoals www.allesoverseks.be suggereren of een informatief boekje op het toilet leggen') inspireerde verschillende ouders om zelf een kijkje te nemen op de site. Ouders lijken dus eerder kansen aan te grijpen om zichzelf te informeren dan het kind te informeren (zoals de tip zegt). De tip met de hoogste meerwaarde was die over sexting: 'leg aan je kinderen uit dat het niet oké is om seksuele berichten van anderen door te sturen of om andere online onder druk te zetten. Als ze een sexy foto sturen, doen ze dat best zonder hun gezicht in beeld te brengen of andere herkenbare zaken zoals littekens, moedervlekken, ..., spullen op de achtergrond'. Deze tip werd door alle ouders gekwalificeerd als zeer nuttig en belangrijk. Het gaf voor veel ouders een concreet antwoord op hoe ze met hun angsten rond sexting overweg konden gaan en werd als een opluchting ervaren. Het contrast tussen de reactie van ouders op de tip over sexting en de reactie op de tip over onlineactiviteiten is opvallend. Sexting is immers ook een onlineactiviteit. Mogelijk is het relevante verschil tussen deze twee tips terug te voeren op het idee dat sexting een risicovolle activiteit is,

waardoor ouders het minder erg vinden om controlerend over te komen. Een andere mogelijkheid is dat sexting een onderwerp is dat meer media-aandacht krijgt en daardoor bezorgdheid opwekt bij ouders. Alleszins zijn ouders erg bezig met het thema sexting, tot op het punt dat verschillende ouders naast de kwestie antwoorden bij andere vragen om over sexting te kunnen beginnen (bijvoorbeeld bij de vraag naar de algemene waardering voor de tips).

Verder waren er nog de tips die ouders zelf reeds toepasten. Het is merkwaardig dat ouders bij het lezen van deze tips een soort van erkenning ervaarden. Terwijl de respondenten algemeen geen tekort aan zelfvertrouwen toonden, geeft dit aan dat zelfs deze groep van respondenten toch een nood aan validatie heeft over hun bekwaamheid als opvoedend figuur. Het is daarom denkbaar dat sommige ouders het interview beschouwden als een test voor hun eigen vaardigheden en dat de reeds toegepaste tips hen daarbij erkenning gaven.

Ten slotte werden ouders gevraagd naar de meerwaarde van de gegeven tips in het algemeen. In de manier waarop de ouders de meerwaarde beschreven kan er een duidelijk onderscheid gemaakt worden in het accent waarop de meerwaarde werd gelegd. Sommige ouders legden de nadruk op zichzelf en bespraken het nut van een houvast te hebben en de mogelijkheid om meer openheid te creëren rondom seksualiteit voor ouders die hier meer moeite bij ondervinden. Andere ouders beschouwden de meerwaarde als iets dat in het voordeel van hun kinderen zou kunnen spelen zoals veilig en gelukkig opgroeien of het vermijden van tienerzwangerschappen.

4.2. Beperkingen en toekomstig onderzoek

Een van de belangrijkste beperkingen in dit onderzoek is de doelgroep die benaderd werd. Ouders die onzeker zijn over hun opvoeding, die minder belang hechten aan seksuele opvoeding en ouders die verwachten andere denkbeelden te hebben dan Sensoa, zijn waarschijnlijk ondergerepresenteerd in deze studie omwille van selectiebias. De uiteindelijke steekproef bevat voornamelijk ouders uit een homogene groep van de Belgische samenleving. Het betreft bijna allemaal autochtone Belgen met een hoger opleidingsniveau. Vermoedelijk is dit een groep met een meer verwant denkbeeld over maatschappij en opvoeding. Ook zullen zij waarschijnlijk meer geneigd zijn om te handelen op een gelijkaardige manier en allicht zijn zij meer bereikbaar voor eventuele berichtgeving vanuit Sensoa. De resultaten van het huidige onderzoek zijn dus niet generaliseerbaar naar andere groepen zoals allochtonen of lager opgeleiden. Vanuit de veronderstelling dat in elke (sub)cultuur ouder-kind relaties zich op een andere manier manifesteren, is het daarom aangewezen

dat vervolgonderzoek ook gericht kan peilen naar de ervaringen omtrent seksuele opvoeding en de meerwaarde van tips bij minderheidsgroepen. Dit is extra belangrijk omdat de mogelijke meerwaarde van Sensoa vermoedelijk hoger ligt bij groepen met een lagere socio-economische status dan de populatie die in hier onderzocht werd. Het is nochtans wel opvallend dat zelfs in deze socio-economisch homogene steekproef toch nog een grote diversiteit aan reacties op de tips kon worden vastgesteld.

Alle geïnterviewden gaven blijk van een geïnternaliseerde norm te hebben dat een open en uitgebreide communicatie tussen ouder en kind over seks belangrijk is. Dit bleek onder andere uit het feit dat veel ouders trots leken wanneer hen een tip werd voorgelegd waarvan ze konden zeggen dat ze die reeds toepasten. In plaats van zo'n tip als nutteloos te beschouwen werden zulke tips juist eerder verwelkomd als een impliciete bevestiging van hun kwalitatieve opvoeding. Omgekeerd werden tips die niet aansloten bij hun huidige manier van opvoeden vaak snel afgedaan als onhaalbaar of oninteressant. Vanuit deze optiek kan men zich de vraag stellen of het motiveren van ouders om een norm over seksuele opvoeding te incorporeren niet belangrijker is dan hen tips te geven over het bereiken van de norm die ze al hebben. Deze vraag valt echter buiten het bestek van dit onderzoek en zou eveneens een grotere onderzoekspopulatie vergen. Ook kunnen andere methoden voor het informeren van ouders onderzocht worden. Niettemin is Sensoa er ook voor ouders die reeds redelijk goed scoren op het vlak van seksuele opvoeding. Het huidige onderzoek geeft aan dat zij wel degelijk ook struikelblokken ervaren in hun communicatie over seks die mogelijk door aangepaste tips verminderd zouden kunnen worden.

Daaropvolgend was er een grote spreiding in de leeftijd van de kinderen van de bevroegde ouders, namelijk 11 tot 15 jaar. Hierdoor hebben niet alle ouders in het onderzoek kinderen in dezelfde ontwikkelingsfase. Dit maakte het onderzoek algemener (omdat al deze ouders tot de doelgroep van Sensoa behoren) maar ook minder precies. Daarnaast werd er getracht zowel moeders als vaders te bevragen, daar hun visie misschien verschillend zou kunnen zijn, maar het bleek niet eenvoudig om vaders te vinden die bereid waren mee te werken aan het onderzoek. Ook voor deze belangrijke bevolkingsgroep zou gericht vervolgonderzoek nuttig kunnen zijn.

Daarnaast werden in dit onderzoek enkel de ouders bevroegd, maar niet de kinderen zelf. Door het complex wederkerig systeem waar ouder en kind in vervat zitten kan het alleen maar een meerwaarde betekenen om deze wederkerige invloed te erkennen en zoals in voorgaand onderzoek te peilen naar opvattingen van kinderen of adolescenten (Pariera & Brody, 2017). Hun

perceptie over de sterke en zwakke punten van hun ouders in seksuele communicatie zou een bron aan informatie geven.

Een belangrijke hypothese gegenereerd door het huidige onderzoek is dat ouders die erg vroeg beginnen met seksuele opvoeding mogelijk minder barrières ervaren en zo een vicieuze cirkel van gêne omzeilen. Het is reeds bekend dat een relatief vroege start met seksuele opvoeding leidt tot later beginnen aan seks, anticonceptiegebruik etc. (Hutchinson, 2002), maar welke gevolgen vroegtijdige en herhaalde seksuele opvoeding hebben op de latere seksuele communicatie tussen ouder en kind werd nog niet onderzocht.

4.3. Beleidsimplicaties Sensoa

De ouders die deelnamen aan dit onderzoek trachten een open sfeer te creëren rond het thema seksualiteit, geven kinderen antwoorden op hun vragen hierover en nemen initiatief om hen te behoeden voor gevaren. Vermoedelijk is dit niet generaliseerbaar naar ouders van andere socio-economische klassen, die misschien minder een norm hebben rond het belang van openheid in communicatie over seks. Voor andere groepen zou een strategie die minder op tips gericht is en meer op het incorporeren van de norm van open seksuele communicatie misschien zinvoller zijn. Dat valt echter buiten het bestek van dit onderzoek omdat de steekproef geen respondenten uit deze groepen bevat. Zelfs in de 'geprivilegieerde' groep die wel in de steekproef zat, nemen de meeste ouders echter geen initiatief om gesprekken aan te gaan rond minder risicovolle maar gênante thema's zoals porno en de positieve aspecten van seks. Verder geeft een meerderheid van de ouders uit deze groep aan dat zij ook barrières ervaren rond seksuele opvoeding. Voor tips die inspeelden op deze barrières waren ouders ook werkelijk bereid om te luisteren. Van de huidige tips speelt echter een groot deel niet in op de barrières die ouders ervaren. Het merendeel van de tips werd door deze ouders reeds toegepast. Deze tips hebben dus minder meerwaarde en kunnen beter vervangen worden door nieuwe tips over ongemakkelijkheid van jongeren, sexting en het plezier van seks. Andere tips, zoals de tip over serieuze gesprekken buiten de context van de eettafel, waren controversieel. Verder moet rekening gehouden worden bij het opstellen van tips dat ouders de tips snel op kunnen vatten als een impliciete kritiek of bevestiging van hun manier van opvoeden. Dit maakt het extra belangrijk om tips te maken die zoveel mogelijk inspelen op concrete oplossingen voor de barrières en zorgen van ouders in plaats van algemenere tips te geven.

Ouders gaven aan dat zij in bijzonder een barrière ervaren rond de ongemakkelijkheid van hun kinderen bij gesprekken over seks. Omdat ouders met dit onderwerp worstelen, is er zeker nood aan meer concrete tips hierrond. Gezien de diversiteit aan opvattingen, zelfs in deze redelijk homogene groep, is het ook belangrijk dat Sensoa haar tips niet voorstelt als een geïntegreerde visie op seksuele opvoeding maar als een verzameling concrete tips voor concrete problemen die geen groot geheel hoeven te vormen. Een tip die stelt dat je kan proberen over seks te communiceren tijdens het uitvoeren van een banale dagelijkse activiteit zoals de afwas kan dan perfect bestaan naast een tip die zegt dat je zou kunnen proberen om de sérieux van een gesprek over seks in de verf te zetten door net wel rond de tafel te gaan zitten.

Verder is het een gemiste kans, gezien de barrière die ouders ervaren rond de ongemakkelijkheid van hun kinderen, om niet meer de voordelen in de verf te zetten van vroeg te beginnen met communiceren over seks met kinderen. Dit is namelijk een veelbelovende manier om de ongemakkelijkheid bij het kind op latere leeftijd te voorkomen. Hier kunnen concrete tips over welke onderwerpen op welke manier (bijvoorbeeld in bad) kunnen aangekaart worden met jonge kinderen zeker erg nuttig zijn.

Er is duidelijk een grote vraag naar meer handvatten omtrent het omgaan met sexting. Ook hier moet nagedacht worden over concrete tips die ouders helpen om kinderen verantwoord te laten omgaan met sexting. Hierbij moet echter opgepast worden om niet te suggereren dat ouders tieners zouden moeten controleren. De huidige tip over het tonen van interesse in onlineactiviteiten lokte immers bij vele ouders negatieve reacties uit omdat ze de tip misbegrepen als een aansporing om het gedrag van het kind te controleren. Bijgevolg zou deze laatste tip dus ook geherformuleerd moeten worden om extra duidelijk te maken dat dit niet gaat over controlerend gedrag van de ouder maar eerder over het tonen van interesse.

Ten slotte moet Sensoa in haar raadgevingen duidelijker maken dat het spreken over de positieve aspecten van seks risicogedrag effectief vermindert en dus geen louter optioneel deel is van de seksuele opvoeding. Hiervoor bestaan namelijk sterke wetenschappelijke bewijzen, terwijl het een aspect is waar zelfs de 'geprivilegieerde' steekproef van dit onderzoek erg weinig mee bezig is.

Samenvattend zou Sensoa de huidige tips kunnen redigeren door tips die niet inspelen op de barrières te vervangen door tips die heel concrete suggesties geven voor concrete problemen rond de ongemakkelijkheid van kinderen en sexting. Er moet duidelijk gemaakt worden dat de tips suggesties zijn en geen voorschriften. Tegelijk moet Sensoa de kans aangrijpen om door

tips te geven de stap kleiner te maken naar het benadrukken van de positieve kanten van seks en het vroeg beginnen met communiceren over seks. Dit zijn namelijk aspecten van de seksuele opvoeding die van belang zijn, maar zelfs door de huidige steekproef van ouders uit de hogere socio-economische klasse nog niet geïnternaliseerd zijn.

5. Conclusie

Dit onderzoek toonde aan hoe ouders zich gedragen, wat hun ervaringen zijn en welke inschatting ze maken over tips in het kader van seksuele opvoeding. Een organisatie als Sensoa probeert ouders middelen aan te reiken om hun struikelblokken te overwinnen. Om dit doel te bereiken, moeten tips afgestemd worden op de barrières en thema's die ouders het belangrijkste vinden: de ongemakkelijkheid van jongeren en sexting. Er is nood aan meer tips over deze onderwerpen. Nieuwe tips hierover kunnen bestaande tips, waarvan een groot deel reeds wordt toegepast door de onderzochte groep van ouders, vervangen. Om weerstand van ouders tegenover zulke tips te verminderen is het belangrijk om duidelijk te maken dat de tips suggesties zijn en geen voorschriften.

De belangrijkste barrière die ouders voelen heeft te maken met de vermeende ongemakkelijke gevoelens bij hun kinderen omtrent gesprekken over seks. Die ongemakkelijkheid is ook een mogelijke reden waarom de ouders geneigd zijn om minder op het positieve aspect van seks te focussen. Nochtans leidt het benadrukken van de positieve aspecten van seks tot betere resultaten (Deptula et al, 2010). Vroeg beginnen met seksuele opvoeding is een veelbelovende manier om de ongemakkelijkheid bij jongeren te verminderen. Minder ongemak in de gesprekken kan bovendien ruimte creëren voor gesprekken over de positieve kant van seks. Sensoa kan dit ondersteunen door het promoten van een vroeg begin met seksuele opvoeding. Sensoa mag er niet alleen zijn voor ouders die reeds actief bezig zijn met seksuele opvoeding en vele van de tips al volgen, maar ook voor deze groep kan Sensoa nog een meerwaarde bieden.

6. Bronnen

- Ahern, N. R., & Mechling, B. (2013). Sexting: Serious Problems for Youth. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services*, 51(7), 22–30. <https://doi.org/10.3928/02793695-20130503-02>
- Alhojailan, M. I. (2012). Thematic Analysis: A Critical Review of its Process and Evaluation. *West East Journal of Social Sciences*, 1(39–47), 8–21.
- Ashcraft, A. M., & Murray, P. J. (2017). Talking to Parents About Adolescent Sexuality. *Pediatric Clinics of North America*, 64(2), 305–320. <https://doi.org/10.1016/j.pcl.2016.11.002>
- Barr, E. M., Moore, M. J., Johnson, T., Forrest, J., & Jordan, M. (2013). New Evidence: Data Documenting Parental Support for Earlier Sexuality Education. *Journal of School Health*, 84(1), 10–17. <https://doi.org/10.1111/josh.12112>
- Beckett, M. K., Elliott, M. N., Martino, S., Kanouse, D. E., Corona, R., Klein, D. J., & Schuster, M. A. (2009). Timing of Parent and Child Communication About Sexuality Relative to Children's Sexual Behaviors. *Pediatrics*, 125(1), 34–42. <https://doi.org/10.1542/peds.2009-0806>
- Bodnar, K., & Tornello, S. L. (2018). Does Sex Education Help Everyone?: Sex Education Exposure and Timing as Predictors of Sexual Health Among Lesbian, Bisexual, and Heterosexual Young Women. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 29(1), 8–26. <https://doi.org/10.1080/10474412.2018.1482219>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Breuner, C. C., & Mattson, G. (2016). Sexuality Education for Children and Adolescents. *Pediatrics*, 138(2). <https://doi.org/10.1542/peds.2016-1348>
- Coyle, K., Basen-Engquist, K., Kirby, D., Parcel, G., Banspach, S., Collins, J., ... Harrist, R. (2001). Safer Choices: Reducing Teen Pregnancy, HIV, and STDs. *Public Health Reports*, 116(1_suppl), 82–93. <https://doi.org/10.1093/phr/116.S1.82>

- de Graaf, H. (2013). Bloemetjes en bijtjes of zaadjes en eitjes? (Opvattingen over) seksuele opvoeding in Nederland. *Pedagogiek*, 33(1), 21–36. <https://doi.org/10.5117/PED2013.1.GRAA>
- Deptula, D. P., Henry, D. B., & Schoeny, M. E. (2010). How can parents make a difference? Longitudinal associations with adolescent sexual behavior. *Journal of Family Psychology*, 24(6), 731–739. <https://doi.org/10.1037/a0021760>
- Gianotten, W. L., Vanwesenbeeck, I., Weijnen, P. T. M., & Gijs, L. A. C. L. (2009). Preventie van seksueel overdraagbare aandoeningen en hiv. In *Seksuologie* (2de editie, Vol. 2009, pp. 260–261). Houten, Nederland: Bohn Stafleu van Loghum.
- Goldfarb, E., Lieberman, L., Kwiatkowski, S., & Santos, P. (2015). Silence and Censure: A Qualitative Analysis of Young Adults' Reflections on Communication With Parents Prior to First Sex. *Journal of Family Issues*, 39(1), 28–54. <https://doi.org/10.1177/0192513X15593576>
- Guzmán, B. L., Schlehofer-Sutton, M. M., Villanueva, C. M., Stritto, M. E. D., Casad, B. J., & Feria, A. (2003). Let's Talk About Sex: How Comfortable Discussions About Sex Impact Teen Sexual Behavior. *Journal of Health Communication*, 8(6), 583–598. <https://doi.org/10.1080/716100416>
- Howitt, D. (2013). *Introduction to Qualitative Methods in Psychology* (2de editie). Harlow, Verenigd Koninkrijk: Pearson.
- Hutchinson, M. K. (2002). The Influence of Sexual Risk Communication Between Parents and Daughters on Sexual Risk Behaviors. *Family Relations*, 51(3), 238–247. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2002.00238.x>
- Jaramillo, N., Buhi, E. R., Elder, J. P., & Corliss, H. L. (2017). Associations Between Sex Education and Contraceptive Use Among Heterosexually Active, Adolescent Males in the United States. *Journal of Adolescent Health*, 60(5), 534–540. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2016.11.025>
- Kallio, H., Pietilä, A.-M., Johnson, M., & Kangasniemi, M. (2016). Systematic methodological review: developing a framework for a qualitative semi-structured interview guide. *Journal of Advanced Nursing*, 72(12), 2954–2965. <https://doi.org/10.1111/jan.13031>

- Lim, M. S. C., Agius, P. A., Carrotte, E. R., Vella, A. M., & Hellard, M. E. (2017). Young Australians' use of pornography and associations with sexual risk behaviours. *Australian and New Zealand Journal of Public Health, 41*(4), 438–443. <https://doi.org/10.1111/1753-6405.12678>
- Lindberg, L. D., & Maddow-Zimet, I. (2012). Consequences of Sex Education on Teen and Young Adult Sexual Behaviors and Outcomes. *Journal of Adolescent Health, 51*(4), 332–338. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2011.12.028>
- Lucassen, P. L. B. J., Hartman, T. C., UMC St Radboud, Nederlands Huisartsen Genootschap, Radboud, U. M. C. S., & Genootschap, N. H. (2015). *Kwalitatief onderzoek: praktische methoden voor de medische praktijk*. Houten, Netherlands: Bohn Stafleu van Loghum.
- Lucassen, P. L. B. J., Hartman, T., St Radboud, & Nederlands Huisartsen Genootschap. (2006). *Kwalitatief Onderzoek* (1ste editie). Nederland: Bohn Stafleu van Loghum.
- Martin, K. A., & Luke, K. (2010). Gender Differences in the ABC's of the Birds and the Bees: What Mothers Teach Young Children About Sexuality and Reproduction. *Sex Roles, 62*(3–4), 278–291. <https://doi.org/10.1007/s11199-009-9731-4>
- Mauras, C. P., Grolnick, W. S., & Friendly, R. W. (2012). Time for "The Talk" . . . Now What? Autonomy Support and Structure in Mother-Daughter Conversations About Sex. *The Journal of Early Adolescence, 33*(4), 458–481. <https://doi.org/10.1177/0272431612449385>
- Morawska, A., Walsh, A., Grabski, M., & Fletcher, R. (2015). Parental confidence and preferences for communicating with their child about sexuality. *Sex Education, 15*(3), 235–248. <https://doi.org/10.1080/14681811.2014.996213>
- Pacheco, E., & Melhuish, N. (2018). Children's Exposure to Sexually Explicit Content: Parents' Awareness, Attitudes and Actions. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3296203>
- Pariera, K. L. (2016). Barriers and Prompts to Parent-Child Sexual Communication. *Journal of Family Communication, 16*(3), 277–283. <https://doi.org/10.1080/15267431.2016.1181068>

- Pariera, K. L., & Brody, E. (2017). "Talk More About It": Emerging Adults' Attitudes About How and When Parents Should Talk About Sex. *Sexuality Research and Social Policy*, 15(2), 219–229. <https://doi.org/10.1007/s13178-017-0314-9>
- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2016). Adolescents and Pornography: A Review of 20 Years of Research. *The Journal of Sex Research*, 53(4–5), 509–531. <https://doi.org/10.1080/00224499.2016.1143441>
- Pizzol, D., Bertoldo, A., & Foresta, C. (2015). Adolescents and web porn: a new era of sexuality. *International Journal of Adolescent Medicine and Health*. <https://doi.org/10.1515/ijamh-2015-0003>
- Reis, M., Ramiro, L., Matos, M. G. de, & Diniz, J. A. (2011). The effects of sex education in promoting sexual and reproductive health in Portuguese university students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 29, 477–485. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.11.266>
- Rice, E., Craddock, J., Hemler, M., Rusow, J., Plant, A., Montoya, J., & Kordic, T. (2017). Associations Between Sexting Behaviors and Sexual Behaviors Among Mobile Phone-Owning Teens in Los Angeles. *Child Development*, 89(1), 110–117. <https://doi.org/10.1111/cdev.12837>
- Rothman, E. F., Kaczmarzsky, C., Burke, N., Jansen, E., & Baughman, A. (2014). "Without Porn ... I Wouldn't Know Half the Things I Know Now": A Qualitative Study of Pornography Use Among a Sample of Urban, Low-Income, Black and Hispanic Youth. *The Journal of Sex Research*, 52(7), 736–746. <https://doi.org/10.1080/00224499.2014.960908>
- Rothman, E. F., Paruk, J., Espensen, A., Temple, J. R., & Adams, K. (2017). A Qualitative Study of What US Parents Say and Do When Their Young Children See Pornography. *Academic Pediatrics*, 17(8), 844–849. <https://doi.org/10.1016/j.acap.2017.04.014>
- Santelli, J., Ott, M. A., Lyon, M., Rogers, J., Summers, D., & Schleifer, R. (2006). Abstinence and abstinence-only education: A review of U.S. policies and programs. *Journal of Adolescent Health*, 38(1), 72–81. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2005.10.006>
- SENSOA, *Waarom Seksuele vorming?* Geraadpleegd op 11 april 2020, van <https://www.sensoa.be/waarom-seksuele-vorming>

- Sorbring, E., Hallberg, J., Bohlin, M., & Skoog, T. (2014). Parental attitudes and young people's online sexual activities. *Sex Education, 15*(2), 129–143. <https://doi.org/10.1080/14681811.2014.981332>
- Stone, N., Ingham, R., & Gibbins, K. (2013). 'Where do babies come from?' Barriers to early sexuality communication between parents and young children. *Sex Education, 13*(2), 228–240. <https://doi.org/10.1080/14681811.2012.737776>
- Symons, K., Ponnet, K., Emmerly, K., Walrave, M., & Heirman, W. (2016). Parental Knowledge of Adolescents' Online Content and Contact Risks. *Journal of Youth and Adolescence, 46*(2), 401–416. <https://doi.org/10.1007/s10964-016-0599-7>
- Temple, J. R., Paul, J. A., van den Berg, P., Le, V. D., McElhany, A., & Temple, B. W. (2012). Teen Sexting and Its Association With Sexual Behaviors. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine, 166*(9). <https://doi.org/10.1001/archpediatrics.2012.835>
- Troth, A., & Peterson, C. C. (2000). Factors Predicting Safe-Sex Talk and Condom Use in Early Sexual Relationships. *Health Communication, 12*(2), 195–218. https://doi.org/10.1207/S15327027HC1202_5
- United Nations Development Programme. (2016). *Sexuality Education. Policy Brief no. 1.* Geraadpleegd op https://www.bzga-whocc.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/Sexuality_education_Policy_brief_No_1.pdf
- Van Ouytsel, J., Walrave, M., Ponnet, K., & Heirman, W. (2014). The Association Between Adolescent Sexting, Psychosocial Difficulties, and Risk Behavior. *The Journal of School Nursing, 31*(1), 54–69. <https://doi.org/10.1177/1059840514541964>
- Vlaamse overheid. (n.d.). Onderwijsdoelen. Geraadpleegd op 15 april, 2020, <https://onderwijsdoelen.be/>
- Walker, J. L. (2001). A qualitative study of parents' experiences of providing sex education for their children: The implications for health education. *Health Education Journal, 60*(2), 132–146. <https://doi.org/10.1177/001789690106000205>

Wilson, E. K., Dalberth, B. T., Koo, H. P., & Gard, J. C. (2010). Parents' Perspectives on Talking to Preadolescent Children About Sex. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 42(1), 56–63. <https://doi.org/10.1363/4205610>

Wooden, C. L., & Anderson, F. R. (2012). Engaging Parents in Reproductive Health Education: Lessons Learned Implementing a Parent Designed, Peer-Led Educational Model for Parents of Preadolescents. *American Journal of Sexuality Education*, 7(4), 461–473. <https://doi.org/10.1080/15546128.2012.740963>

7. Bijlagen

Bijlage A: 10 Tips Sensoa

1. Informeer jezelf over de seksuele ontwikkeling van kinderen. Zo weet u wat te verwachten bij elke leeftijdsfase.
2. Neem de vragen van het kind serieus. Elke vraag verdient een eerlijk antwoord op maat van het kind. Begin met een uitleg waar je jezelf comfortabel bij voelt en ga na of je kind dit heeft begrepen. Pols of je kind dan nog extra vragen heeft.
3. Praat niet enkel over de risico's van seks. Je mag gerust vermelden dat seks leuk is. Probeer een open houding aan te nemen als je praat over seks, dan wordt dit voor zowel jezelf als je kind minder ongemakkelijk.
4. Neem je verantwoordelijkheid op als je kind een grens overschrijdt. Laat kinderen niet toe elkaar te dwingen of pijn te doen. Geeft zelf grenzen aan.
5. Een serieus gesprek rond de tafel voor veel jongeren en ouders nogal ongemakkelijk. Praten lukt beter wanneer je iets aan het doen bent zoals in de auto of tijdens het afwassen.
6. Zoeken naar een aanleiding om een gesprek te starten: iets dat je las in de krant of iets dat je hoorde van een collega, een scene uit thuis of familie... je kan deze momenten aangrijpen om een gesprek in de leiden of naar hun mening te polsen.
7. Toon interesse in de online activiteiten van je kind. Vraag regelmatig naar wat ze online allemaal doen.
8. Leg aan je kinderen uit dat het niet oké is om seksuele berichten van anderen door te sturen of om andere online onder druk te zetten. Als ze een sexy foto sturen, doen ze dat best zonder hun gezicht in beeld te brengen of andere herkenbare zaken zoals littekens, moedervlekken,....,spullen op de achtergrond.
9. Veel ouders zijn ongerust als ze erachter komen dat hun kinderen naar porno kijken. Verbieden heeft geen zin. Leg hen wel uit dat porno geen realistisch beeld geeft van een seksuele relatie.
10. Zeg expliciet tegen kinderen dat ze altijd met vragen bij je terecht kunnen. Je kan ook een site zoals www.allesoverseks.be suggereren of een informatief boekje op het toilet leggen.

Interviewgids

Onderzoeksvragen:

- **Wat zijn de ervaringen van ouders met kinderen van 11 tot 15 jaar omtrent seksuele opvoeding? → Deel 1.**
- **Wat zou volgens ouders de meerwaarde kunnen zijn van de 10 tips omtrent seksuele opvoeding? → Deel 2.**

Deel 1

Seksuele opvoeding:

- Wat verstaat u onder seksuele opvoeding?
- Heeft u ooit al seksuele opvoeding aan uw kind(eren) gegeven?
- Wanneer en hoe bent u begonnen met seksuele opvoeding? Heeft u een concreet voorbeeld van toen?
- Heeft u een voorbeeld waarbij het goed lukte om met uw kind over relaties en seksualiteit te praten? Kan u de situatie uitgebreid beschrijven van begin tot einde?
 - a) Wat was de aanleiding van het gesprek?
 - b) Wie startte het gesprek?
 - c) Wat was uw gevoel?
 - d) Wat vond u gemakkelijk/moeilijk? Waarom?
 - e) Welke boodschap heeft u gegeven? Hoe reageerde uw kind hierop? Welk gevoel gaf u dat?
 - f) Zou u nu anders reageren? Waarom?
- Heeft u een voorbeeld waarbij het minder goed lukte om met uw kind over relaties en seksualiteit te praten? Kan u de situatie uitgebreid beschrijven van begin tot einde?
 - a) Wat was de aanleiding van het gesprek?
 - b) Wie startte het gesprek?
 - c) Wat was uw gevoel?
 - d) Wat vond u gemakkelijk/moeilijk? Waarom?
 - e) Welke boodschap heeft u gegeven? Hoe reageerde uw kind hierop? Welk gevoel gaf u dat?
 - f) Zou u nu anders reageren? Waarom?

Porno:

- Wat valt er volgens u onder het begrip porno?
- Wat is uw mening omtrent porno?
- Is porno een onderwerp dat thuis al eens aan bod kwam en wat was volgens u de reden hiervan?
- Welke boodschap geeft u aan uw zoon of dochter over porno?

Grensoverschrijdend gedrag:

- Wat valt er volgens u onder grensoverschrijdend gedrag?
- Wat is uw mening omtrent de thema's die u aanbrengt?
- Is grensoverschrijdend gedrag een onderwerp dat thuis al eens aan bod kwam en wat was volgens u de reden hiervan?
- Welke boodschap geeft u aan uw zoon of dochter over grensoverschrijdend gedrag?

Sexting:

- Wat valt er volgens u onder het sturen van seksueel getinte boodschappen/sexting?
- Wat is uw mening omtrent het versturen van seksueel getinte boodschappen/sexting?
- Heeft u ooit al met uw zoon of dochter gepraat over het sturen van seksueel getinte boodschappen/sexting en wat was de reden hiervan?
- Welke boodschap geeft u aan uw zoon of dochter over seksueel getinte boodschappen/sexting?

Praten over het onderwerp seksuele opvoeding:

- Is dit de eerste keer dat u met iemand over deze onderwerpen praat?
- Indien ja, met wie praat u hierover?
- Vond u het moeilijk om over dit onderwerp te praten? Zo ja, heeft u enig idee waarom?

Deel 2

Tips voorleggen:

- Wat is uw eerste indruk bij het lezen van deze tips?
- Welke tip sprak u het meeste aan:
 - a) Waarom?
 - b) Hoe zou u zich voelen moest u die tip uitproberen?
 - c) Hoe zou uw kind reageren?
 - d) Hoe zou u die tip beter kunnen verwoorden?
- Welke tip spreekt u het minste aan:
 - a) Waarom?
 - b) Hoe zou u zich voelen moest u die tip uitproberen?
 - c) Hoe zou uw kind reageren?
 - d) Hoe zou u die tip beter kunnen verwoorden?
- Welke tips uit de lijst ziet u zich in de nabije toekomst, bijvoorbeeld in de komende twee maand wel/niet gebruiken. (Bij mensen die amper over het onderwerp praten, hoe kunnen we bepaalde tips wel nog haalbaar maken?)

- Zijn er tips die u zelf zou willen toevoegen aan deze lijst?
- Welke tip zou u uzelf geven als u terug kon in de tijd?
- Welke tip zou u aan andere ouders geven?
- Wat zou voor u de meerwaarde zijn van het gebruiken van deze tips?

Bijlage C: Codeboom

Code	Ouders	Referenties
Ervaring ouders	10	322
angsten ouders	7	33
bezieet seksuele opvoeding als druk	1	1
grensoverschrijdend gedrag	3	7
angst dat kind over een grens van een ander gaat	1	1
angst voor slechte bedoelingen jongens	1	1
kwam als ouder zelf al in aanraking met grensoverschrijdend gedrag	1	2
ongerustheid tonen over het thema grensoverschrijdend gedrag in de media	1	2
stranger danger	1	1
hormonen in de pil	2	3
conflict over voorbehoedsmiddelen	1	1
de nadelen over hormonen nemen bij meisjes	2	2
in het algemeen geen probleem met porno	4	4
kinderen hebben te vroeg een smartphone	1	1
ouders verbergen hun angst	1	1
porno	3	6
tegen porno	1	2
Wil niet dat kind nu al naar porno kijkt	2	4
Sexting	4	10
angst voor sexting	4	4
niet willen dat kinderen aan sexting doen	3	5
zelf geconfronteerd met sexting	1	1
barrières voor gesprek	10	113

Code	Ouders	Referenties
culturele taboes	9	42
als vader heb je minder affiniteit met opvoeding	1	2
drempel aangeven aan kinderen	1	1
drempel voelen door taboe-onderwerpen	1	1
gevoel van drempel	1	3
jongens kijken meer porno dan meisjes	1	1
mama kan dit beter	1	1
Masturbatie	2	9
drempel masturberen, kunnen ze beter zelf ontdekken	1	1
moeilijk praten over porno en masturbatie	2	7
op masturbatie rust het grootste taboe	1	1
moeilijk inbeelden dat kinderen aan sexting doen	1	2
ouders reageren lacherig	2	6
seks is een moeilijk thema	1	1
seks taboe in eigen jeugd	7	8
sommige onderwerpen meer genant dan andere	1	1
taboe's zijn cultureel gebonden	1	1
verschil dochter of zoon in seksuele opvoeding	2	5
durft niet eerlijk zijn uit angst om aan te zetten	1	1
info vinden ze al ergens anders	3	10
bij vragen kunnen ze terecht op het internet	1	1
informatie krijgen ze al op school	2	3
informatie krijgen ze al van vrienden of sociale media	1	2
informatie krijgen ze op het internet	1	2
informatie van ouders niet belangrijk	1	2

Code	Ouders	Referenties
kinderen hebben geen vragen	5	18
idee dat kinderen denken dat ze alles al weten	2	2
idee dat kinderen geen vragen hebben	2	7
idee dat kinderen niet naar hun ouders gaan met vragen	4	8
idee dat kinderen wél vragen hebben	1	1
kinderen vinden gesprek ongemakkelijk	9	27
angst voor weerstand kinderen	1	1
hoe ouder het kind hoe meer schaamte	1	1
idee dat kinderen geen gesprek willen	5	6
idee dat kinderen zich genereren voor gesprek	5	10
jeugd wil niet praten	1	1
kinderen reageren lacherig	4	6
kinderen reageren met schaamte	1	1
reactie kind normaal	1	1
uitstelgedrag rond seksuele opvoeding	2	15
besef te weinig werk van gemaakt	1	1
idee dat kinderen alsof doen over onwetendheid	1	2
moet dringend actie ondernemen	1	9
schuldgevoel over tekort aan seksuele opvoeding	1	1
zonder aanleiding gaat het moeilijk	1	2
criteria seksuele opvoeding	10	52
als ze seksueel actief zijn	7	19
seksualiteit als criterium voor seksuele opvoeding	6	16
seksualiteit geen criterium voor seksuele opvoeding	1	1
seksueel actief geen criteria voor seksuele opvoeding	1	2

Code	Ouders	Referenties
hoe vroeger hoe beter	7	17
geen weerstand bij kinderen als je vroeg aan seksuele opvoeding begint	1	2
seksuele opvoeding begint zeer vroeg	4	4
van jongs af aan niet enkel over de risico's praten	5	9
voortplanting gegeven wanneer kinderen jong waren	1	2
ongepland	3	6
seksuele opvoeding ga je niet plannen	3	4
seksuele opvoeding niet forceren	1	2
op bepaalde leeftijd	4	10
het is te vroeg voor seksuele opvoeding	1	1
leeftijd criterium seksuele opvoeding	1	3
leeftijd kinderen is een drempel voor sommige thema's	2	2
leeftijd voor toelaten seksualiteit	1	3
plannen maken om seksuele opvoeding te geven	1	1
eerlijkheid over eigen seksualiteit	7	21
angst voor vragen over eigen seksualiteit	2	7
eerlijkheid over eigen seksualiteit	3	3
geen boodschap over eigen seksualiteit	4	6
jezelf als ouder vergelijken met je kind	2	2
open zijn behalve als het over ouder zelf gaat	1	3
eigen opvattingen ouder	10	103
wat is grensoverschrijdend gedrag	8	25
grensoverschrijdend gedrag afhankelijk van geslacht kind	1	1
grensoverschrijdend gedrag is alles waar uw grens overschreden wordt	1	1
grensoverschrijdend gedrag is alles wat niet legaal is	1	1

Code	Ouders	Referenties
grensoverschrijdend gedrag is dingen tegen je zin doen	1	1
grensoverschrijdend gedrag is niet altijd seksueel	2	2
grensoverschrijdend gedrag is regels overtreden van ouders	1	1
grensoverschrijdend gedrag is vernederen van de vrouw	1	2
grensoverschrijdend gedrag is zowel mentaal als fysiek	2	2
grensoverschrijdend gedrag moet besproken worden	2	6
grensoverschrijdend gedrag uitleggen zonder angstig te maken	1	2
iedereen weet van nature wat grensoverschrijdend is	1	1
seksueel grensoverschrijdend gedrag is gelijk aan SM	1	2
seksueel grensoverschrijdend gedrag is voor iedereen anders	3	3
wat is porno	10	34
porno geeft een fout beeld over seks	1	2
porno is geen 'normale' seks	1	1
porno is geen weergave van de realiteit	7	14
porno is iets waar veel mensen naar kijken	1	1
porno is seks op tv	2	2
porno is te toegankelijk	1	1
porno is vrouwonvriendelijk	3	3
porno thuis besproken	1	1
porno verbieden helpt niet	1	1
porno windt mensen op	3	3
porno zijn heel choquerende seksuele handelingen	1	1
porno zijn zeer expliciete beelden over seks	4	4
Wat is seksuele opvoeding	9	40
seksuele opvoeding is alles wat te maken heeft met seks	1	1

Code	Ouders	Referenties
seksuele opvoeding is antwoorden op vragen	2	3
seksuele opvoeding is correct antwoorden op vragen van het kind	1	1
seksuele opvoeding is de big talk aangaan	1	1
seksuele opvoeding is een groot deel van de opvoeding	1	2
seksuele opvoeding is een plicht al ouder	1	1
seksuele opvoeding is grenzen leren aangeven	5	8
seksuele opvoeding is grenzen leren respecteren	2	2
seksuele opvoeding is informeren over voorbehoedsmiddelen	1	1
seksuele opvoeding is informeren over voortplanting en relaties	2	2
seksuele opvoeding is kidneren weerbaar maken	1	1
seksuele opvoeding is kind perspectief geven	1	2
seksuele opvoeding is kinderen voorbereiden op seksualiteit	1	1
seksuele opvoeding is leren omgaan met anderen	1	1
seksuele opvoeding is leren omgaan met eigen seksualiteit	1	1
seksuele opvoeding is praten over porno	1	1
seksuele opvoeding is seksuele ontwikkeling in het oog houden	1	2
seksuele opvoeding is taboes uit de weg gaan	3	4
seksuele opvoeding is vragen stellen aan kinderen	1	1
seksuele opvoeding is wapenen tegen negatief vrouwbeeld	1	1
seksuele opvoeding is wegwijs maken in seksualiteit	2	2
seksuele opvoeding moet ruim opgevat worden	1	1
wat is sexting	4	4
sexting is het versturen van foto's in groepen	1	1
sexting is seksueel getinte foto van jezelf delen via sociale media	2	2
sexting zijn foto's trekken en doorsturen naar vrienden of vreemden	1	1

Code	Ouders	Referenties
Gedrag ouders	10	177
controleren	2	3
controle proberen uitvoeren over het internetgebruik	1	1
controleren dat kind geen seks heeft	1	1
internethistoriek checken	1	1
gesprekken initiëren	9	40
over grensoverschrijdend gedrag	6	14
geconfronteerd met online pesten	1	1
gesproken over grensoverschrijdend gedrag	1	2
jongens moeten grenzen leren respecteren	3	5
respect is het belangrijkste	2	2
stop is stop	1	1
verantwoordelijk zijn op sociaal media	2	2
voorbeeld geven hoe om te gaan met sociale media	1	1
over voorbehoedsmiddelen	5	7
gesproken over voorbehoedsmiddelen	4	5
seksuele opvoeding begonnen met voorbehoedsmiddelen	1	1
vroegtijdige zwangerschap vermijden	1	1
waarschuwen	8	19
waarschuwen over grenzen	0	0
aanleren bewustzijn over eigen grenzen	3	9
bij grensoverschrijdend gedrag waarschuwen over misbruik	3	3
waarschuwen over porno	3	3
gesproken over porno	5	7
kinderen waarschuwen over wat ze intikken op het net	1	1

Code	Ouders	Referenties
waarschuwen over sexting	6	9
sexting kan misbruikt worden	5	7
waarschuwen zonder bang te maken	4	7
open sfeer creëren	10	52
aangeven dat kinderen altijd terecht kunnen met hun vragen	1	3
andere hulpmiddelen voor open sfeer	1	5
eigen relatie als voorbeeld voor de kinderen	2	1
gesproken over sexting	3	4
grote openheid tussen mama en kind	2	3
idee dat er thuis weinig grenzen zijn	1	1
idee dat kinderen weten dat ouder ruimdenkend is	1	1
idee dat kinderen weten dat ze thuis terecht kunnen met hun vragen	2	6
nood om onderwerpen bespreekbaar te maken	1	1
open over porno	1	1
open voor holebi	2	2
openheid belangrijk	2	2
openheid creëren belangrijk voor andere ouders	1	1
openheid over naaktheid thuis	2	2
openheid schept nabijheid	1	1
seksualiteit is normaal	2	4
seksuele opvoeding besproken met eigen moeder	1	1
seksuele opvoeding maakt deel uit van opvoeding	1	1
taboe's proberen vermijden thuis	2	2
van porno een taboe maken helpt niet	1	1
volgde vormingen bij sensoa	1	1

Code	Ouders	Referenties
vroeger open, nu open	1	3
zeer open over sexting	1	4
zichzelf grondig geïnformeerd over sexting	1	1
praten over onderwerp seksuele opvoeding	10	28
andere visie dan partner	2	3
geen drempel om over seksuele opvoeding te praten	1	1
niet over seksuele opvoeding gepraat met vrienden	3	5
praat met partner over seksuele opvoeding	1	1
praat met vrienden over seksuele opvoeding	7	8
seksuele opvoeding besproken met partner	1	1
wel open naar vrienden, minder naar kinderen	1	1
Zelfde visie seksuele opvoeding als partner of ex-partner	7	8
vragen afwachten	10	54
gesprek porno afwachten	5	9
idee dat kinderen weten dat porno geen realiteit is	1	1
iedereen komt in aanraking met porno	2	2
kinderen kunnen porno moeilijk onderscheiden van realiteit	1	1
logisch dat kinderen naar porno kijken	1	1
niet over porno gesproken	2	3
nog niet gesproken over porno	1	1
later maatregelen tegen sexting nemen	1	3
nog geen seksuele opvoeding gegeven	1	3
nog nooit over grensoverschrijdend gedrag gepraat	1	1
wachten op aanleiding	9	38
aanleiding bij iets dat de kinderen zelf vertellen	4	8

Code	Ouders	Referenties
aanleiding is een gebeurtenis	2	3
aanleiding is seksuele opvoeding op school	1	1
aanleidingen belangrijk	2	2
ik sta open voor vragen van hen uit	6	10
nieuws als aanleiding	3	6
openheid als kind zelf met onderwerp komt	1	1
tv-programma als aanleiding	3	5
vriendgroep als aanleiding	2	2
Tips	10	194
extra tips	7	21
er ontbreekt een tip over masturbatie	1	2
hoe omgaan met eerste lief	3	3
hulpmiddelen bij jonge kinderen handig	1	4
tip toevoegen over eerste keer	1	2
tip toevoegen over gelijkheid	1	2
tip toevoegen over holebi	1	1
tip toevoegen voor mensen die echt niet kunnen praten	1	2
tips met te hoge drempel	1	1
tips moeten meer leeftijdsgebonden zijn	1	1
voorbehoedsmiddelen toevoegen als tip	2	3
meerwaarde tips	10	63
de tips hebben geen meerwaarde	1	2
geen meerwaarde om de tips 10 jaar geleden al te hebben gehad	1	1
interesse in de tips die ze zelf al toepassen	9	22
interesse in het hebben van de tips	1	1

Code	Ouders	Referenties
meerwaarde is dat een kind een gezonde visie ontwikkeld	1	1
meerwaarde is dat een kind zich veilig voelt	2	3
meerwaarde is er elke dag bewust van worden gemaakt	1	2
meerwaarde is leren over grenzen	2	3
meerwaarde is tip over sexting	1	2
meerwaarde is vroegtijdige zwangerschap vermijden	1	1
meerwaarde is ziektes vermijden	1	1
meerwaarde tips omdat ze algemeen én concreet zijn	1	1
meerwaarde van tips is een positievere kijk op seksuele opvoeding	1	2
meerwaarde van tips is het krijgen van een houvast	2	3
meerwaarde van tips is openheid in gezinnen	1	1
meest toegankelijke tips zijn de beste	1	1
meeste tips aantrekkelijk	1	1
sommige tips komen dwingend over	1	1
tevreden over alle tips	2	2
tip heeft meerwaarde als ze concreet zijn	1	1
tips geven houvast	1	2
tips meerwaarde om een ander niet te kwetsen	1	1
tips meerwaarde voor het geluk van hun kind	1	1
tips zijn achterhaald	1	2
tips zijn vanzelfsprekend	2	5
tip aanleidingen aangrijpen	2	4
interesse in de tip over aanleidingen	1	1
tip over aanleiding raar vinden	1	3
tip grenzen aangeven	2	3

Code	Ouders	Referenties
praten over grenzen belangrijk voor andere ouders	2	3
tip info seksuele ontwikkeling	6	14
informereren over seksuele ontwikkeling is belachelijk	2	6
overwegen om te informeren over seksuele ontwikkeling	3	3
tip over seksuele ontwikkeling anders verwoorden	1	1
tip seksuele ontwikkeling te vaag	1	4
tip luchtige context	7	17
inbeelden dat tip over niet aan tafel zitten zou helpen	2	2
overwegen om tip over niet aan tafel te zitten toe te passen	5	7
seksualiteit wordt aan tafel besproken	2	5
tip over plaats van gesprek net inhoudelijk	1	1
tip over rond de tafel zitten nuanceren	2	2
tip plezier van seks	6	11
als ouder moet je eerst de risico's bespreken	2	5
overweging toepassen tip over niet alléén de risico's bespreken	2	4
tip over risico's anders verwoorden	1	1
toepassen tip dat seks ook leuk is	1	1
tip rond porno	1	2
geen interesse in tip over porno	1	2
tip rond sexting	6	14
gevoel van onwetendheid over sexting	1	1
interesse in tip over sexting	5	9
sexting verbieden helpt niet	1	2
tip over sexting belangrijk voor andere ouders	2	2
tip verlaag infodrempel	7	16

Code	Ouders	Referenties
allesoverseks interessant voor andere ouders	1	1
allesoverseks niet aan kinderen geven	1	1
andere ouders geven te weinig mee over grenzen	2	2
boekjes op tafel gelegd	1	1
informatie op wc leggen is vergezocht	1	2
kind aangeraden om zich te informeren op website	1	1
voordeel zien in allesoverseks	2	2
wil site allesoverseks bezoeken	5	6
tip vraag naar online activiteiten	9	27
gevoel van onwetendheid over social media	1	1
niet geïnteresseerd in online activiteiten	2	2
online activiteit monitoren	3	8
onwetendheid over online activiteiten	2	2
tip online activiteit anders verwoorden	1	1
tip over online activiteit belangrijk	1	2
tip over online activiteit te vaag	2	2
vindt tip over interesse in online activiteiten naïef	4	8
weet niet wat doen met interesse tonen voor online activiteiten	1	1
tip vragen serieus nemen	2	2
interesse in de tip neem de vragen van het kind serieus	2	2

